

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félfévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Jézus a pusztában.

— Máté ev. 4, 1—11. —

A min harminc esztendőn át tépelődött és gyötrődött, a mire Atyjától nap-nap után feleletet esde: mi legyek, mit tegyek? a Jordán vizénél eldőlt. Jézust az Isten ott Lelke által Fiává, a bűnös emberiség Megváltójává és Idvezítőjévé, egyszóval a megígért Messiássá avatta fel. S a messiási öntudat e hajnalhasadása — ez az ő keresztségének titka, megfejtett rejtélye. Kijelentés élethivatása világra szóló dolgában.

Isten fiának egyik feladata: megépíteni Isten országát. Ő erre határozta el magát, mikor a Jordánba alászállt. S Isten Szentlelkével eme hivatásra a vízből kijövet őt nyomban fel is avatta, mondván: „Ez az én szerelmes fiam, kibem gyönyörködöm.“ Mát. 3. 17.

S most Szentlélekkel megteljesedve feladata megoldásához lát. De nem! Előbb még a Lélek a pusztába vezeti, a nagy próbára, meglátni, ha Isten országának ügye, az Isten Fiának eszménye, nem vall-e kudarcot az Ember fia gyarlóságán?!! Ha képes-e elvégezni egy Jézus a Krisztus dolgát.

Nem ő volt az első és az utolsó sem, a ki élte fordulóján a pusztát kereste föl. A világ nagy szellemei s éppen a vallásos geniek éltök fordulóján, a döntő lépés előtt rendszerint a magányba vonulnak. Mózes magánosan a Horeb csúcsán, Illést s nagy utódját Keresztelő Jánost, s később Pál apostolt a pusztában látjuk, mikor önmagukkal és hivatásukkal akarnak tisztába jönni. Oda megy Jézus is.

S mért épp' a pusztába? Mert a nagy dolgokra hivatott léleknek, mielőtt munkájához látna, magányra, csendre, nyugalomra van szüksége, hogy összeszedje magát. A magányban a világ zajától távolabb, de önmagunkhoz és önmagunkban lelkünk lelkéhez az istenséghez közelebb vagyunk. S ilyenkor csak őt, ki a munkára el-

hívott, egyedül őt akarjuk hallgatni, hogy tőle magától tudjuk meg, mi kincs az, melyet ő a cserépedénybe helyezett s mi az, a mit azért cserében kíván mi tőlünk.

Jézus is a pusztába megy, mielőtt nyilvánosan fellépne, széllyel-járna, tanítana és jót tenne.

Ez a pusztája Judea pusztasága volt.

E vad vidék kelet felé Jérikótól Betániáig s délre le egészen Engaddiig terjed.

Ma is mutogatják azt a helyet, a hol a hagyomány szerint Jézus negyven napig tartózkodott. Ott van Jerikó alatt az u. n. Negyvennapos hegy legmagasabb csúcsának közepén. Egy barlang az, melyhez kőbe vájt lépcsőkön juthatni föl. Ma néhány görög szerzetes lakik benne, az ég madarai, a vadgalambok és sasok társaságában.

A szemtanúk érdekesen írják le e helyet.

„Tömör roppant vöröses mészkődarabból álló szikla az. Őt részre oszlik, mind megannyi gúla s mély szakadék választja el őket egymástól. A szél és eső megrágták a sziklát s oldalába barlangokat vájtak. A csúcsokról szemkápráztató szép látvány tárul fel. Keletre a Jordán síkságán túl van Nebo hegye és Perea fensíkja; éjszak felé a Hermon hófedte csúcsa mintegy fénytengerben úszva; délen a Holttenger sötét ezüst tükre, nyugaton Juda hullámzó kopár dombhátos pusztája. Sivatag és hegység, mint két nagyság folynak itt egybe komolyan és fenségesen.“

Ember ritkán kereste fel ezt a helyet — vadállatok tanyája vala az. S Jézus mégis oda ment, mert most inkább a vadállatok, mint az emberek között akart lenni.

Bizonyíval valamelyik sziklabarlangban volt meg.

És — így olvassuk — „miután böjtölt negyven nap és negyven éjjel, s megéhezék, hozzája lépett a kísértő.“ Mát. 4, 2—3.

S kifejlődik a világtörténelem legfenségesebb jelenete: a történetek története.

Előttünk áll egy isteni személyiség, a kiből két különböző világ elve ütközik meg. Egyik, a mely felülről az égből, másik, a mely alulról a földből vagy. Amaz a szellem, emez az anyag; amaz a világosság, emez a sötétség; amaz a jó-ság, emez a gonoszság elve.

És előttünk áll egy isteni személyiség, kiből, hogy a testben e világ és annak kíván-sága őt is megkísérté, az ő benső világának szellem-elve e világon, ennek fején s elvén tel-jes diadalt aratott.

Ki a maga lelke világával világot győzött meg.

Nem szándékom most a kísértés történetét részletezni.

Még kevésbé ismertetni azon sok, sok el-méletet, melyekkel azt magyarázni s megfejteni törekedtek.

A történet ismeretes, — a hypothesisek pedig csak útvesztőbe visznek.

A mely történetet a hívő lélek teremtett meg, azt most a hívők között én is hívő lélek-vel akarom megragadni épülés és építés okáért.

Azért nem a külső keret, a foglalát, hanem maga a kép legmélyebb tartalma szerint, vagyis a történetben megérezkített örök vallási igazság érdekel.

Én e történetben többet látok, mint a Jézus dolgát, egyszeri esetszerű megkísértését.

Ez a történet Jézusban maga az ember, többet mondok az egész emberiség megkísérté-sének hitben fogant örök igazsága. Való, mint az ő esete — mert ő is ember volt. S való, mint a mi esetünk, de csak feltétellel.

Ő egymagában is diadalt aratott, s mi csak benne, vele győzhetünk, — nélküle mindenkor elbukunk. E szempontból kétszeresen jelentős hát reánk nézve az ő megkísértésének a története.

Az bizonyos, hogy mikor ő a Jordántól a pusztába ment, már akkor öntudatában teljesen tisztában volt azzal, hogy ő Isten szerelmes fia. Az égi szózat tette őt ez iránt bizonyossá.

S ez alapon teljesen tisztában volt az iránt is, hogy neki, mint Isten Fiának Isten országát kell megalapítania e földön.

Mivel Isten a Lélek által avatta fel Messiás-nak — az az ország tehát, melyet meg kell alapítania a földön, nem lehet más, mint Isten lélekben és igazságban való országa.

Ország — nem e világból való, de világ számára emberek idvességére.

Azt is tudta, hogy ez ország megalapítása épp e világ s legközelebb saját teste szintén em-beri szervezete miatt vajmi nehéz feladat lesz, — mert e világ törekvése ellenségeskedés az Istennel.

Az anyag a szellemnek nemcsak korlátja, de egyszersmind akadálya. Más a lélek, más a testnek akarata.

A lélek Istent, s az örökkévaló javakat ke-resi, a test a véges, az érzéki javakhoz, önös érdekekhez és célokhoz tapad.

Arról akart hát megbizonyosodni, mielőtt munkájához látott volna, hogy benne az Isten Fiának akarata nem törik-e meg az emberi ter-mészet közös általános gyengeségén, hogy, ha Istennek szolgálva, a lélek országa megalapítá-sában fáradozva heves, erős küzdelemre kell ké-szen lennie, ha szenvedés, esetleg kínos keser-ves halál előtt áll, képes lesz-e ellentállni a vi-lághoz tapadó test kísértésének?

Igen, azt akarta tudni, ha választania kell Isten és a világ között, — hív tud-e maradni mind halálig Istenéhez, s Istenében önmagához?

A választás dolga, élete váltsága a pusztá-ban dőlt el.

A hol egy Istenén s Atyján kívül ki se látta, ott mélyedt el e gondolatokba.

S lelke előtt két ismeretes kép elevene-dett meg.

Messiás kép mind a kettő.

De ég és föld köztük a különbség. Egyik a másiknak merő tagadása.

Az egyik mint legédesb reménye a remény-teleneknek, ott élt minden zsidónak, összes kor-társainak szívében.

A *király Messiás*, a Dávid fia s utódja képe, Izraelnek megváltója és idvezítője.

Ki eljő az ég felhőin, miként Ember fia és a mennyei angyalok légióinak segítségével erő-hatalommal megsemmisíti az összes pogány bi-rodalmakat és, mint földi király, felállítja Izrael-nek világra szóló boldog országát.

Ily Messiást várt még Keresztelő János is; azért mondta róla Jézus, hogy a mennyek or-szágában a legkisebb is nagyobb nála, mert ő a maga földi messiási ország reményével a menyek országán kívül állt, ő az igazságnak még csak árnyékában járt, sőt az igazban, — oly idegen az tőle — meg is botránkozik, mert utóbb kételkedve kérteztette Jézustól: „Te vagy-e az, a ki eljövendő vagy, vagy pedig mást várjunk?”

A másik Messiáskép a köztudatból már rég kiveszett.

A nemzet legnagyobb prófétái, kik a jöven-dők könyvéből olvastak, alkották meg azt.

E kép a *szolga Messiás*, a Jahve szenvedő szolgájának képe és, mint ilyen, Izraelnek meg-váltója és idvezítője.

Legszébb rajzát Ézsaiás adja: „Kinek ékes alkata nem vala, kit az emberek elhagytak és megvetettek, ki merő fájdalom, csupa nyavalya

smind az által — ő a mi betegségünket hordozta, a mi fájdalmainkat tűrte, vétkeinkért sebezett, bűneinkért tiportatott, a büntetést üdvösségünkért viselte. Mint a bárányt mészárszékre vitték és száját meg nem nyitotta. Sirját istenteleneknél lelte, noha gonoszságot nem követett el, de bár feláldozta magát engesztelésül, él örökké s Isten ügye sikerül általa. Sokakat igazol az én igaz szolgám s bűneikért ő leszen a közbenjáró.“ Ézs. 53.

Jézus lelke előtt ott a puszták magányos csendjében ez a két ellentétes kép elevenedett meg.

Lelkével, mely épp a próféták szellemén nőtt nagyra, a Jahve szenvedő szolgájának messiási képéhez tapadt: — mert abban találta fel az igazság képét, az Isten-emberi hivatást: igen, az alázatban a felmagasztaltatást, a szolgálatban az igazi boldogságot, a gyalázatban az örök dicsőséget, a halálban az életet.

De a gyarló ember — a gyenge test megborxad e képtől és feltámad benne a kísértő kivánság.

Oda varázsolja a lélek elé szembe a keresztet, melyet az igazság miatt halálra ítelt maga cipel vállán fel a vesztőhelyre, a királyi koronát, a tövis korona helyett a hatalmi jogart.

S éppen mikor Jézus megéhezek, — mikor a testet a legkinosabb érzés, az éhség agyonragyörtörte, csábos hangon sugdosta fülébe: Válaszsz!

És kísérti, ostromolja a bűn megszemélyesített elve a Sátán teljes hatalmi eszközeivel.

Életre kelti benne is mindama sötét hatalmakat, a mik a gyarló embernek kezdettől fogva bukását okozták és *okozzák* folyton.

Az *első kísértés* a bünt ős alapformájában, mint *önzést* mutatja be.

Az anyag első szava hozzánk: anyagot! A véges a végeshez, — az érzékiség az érzékihez, a muló javakhoz tapad.

Az anyag anyagra, az éhes kenyérré éheznek. Ez természeti szükség, — ennek, mint ember Jézus is alája volt vetve.

Megéhezett ő is.

Mily jó alkalom — bűnre csábítani.

A római nép erkölcsi süllyedése korszakában: kenyér és játék után kiáltott.

A zsidó nép is romlottsága és nyomorusága eme korszakában első sorban azt várta Messiásától, hogy a felállítandó messiási birodalomban tejbe vajba fűroszti majd népét, hogy elárasztsja a földi javak és élvezetek teljes bőségével.

Hogy — számára még a puszták köveit is kenyerekké változtatja.

E nép-hit — Jézus előtt sem volt ismeretlen.

S hogy rá gondol éhségében: szinte önkéntelenül jelenik meg lelke előtt a kísértő gondolat: s te magad is éheznél?! Te — a Messiás!

Milyen képtelenség! „Ha Isten Fia vagy, szólj csak egy szót — és ezek a kövek is mind kenyérré változnak!“

És nem fogsz éhezni többé sem te magad, sem a te néped! Ha szól — meglesz a csoda, a messiási jel, — meglesz a kenyér, a földi táplálék, — megnyílik előtte a királyi palota, — de bezárul a mennykapuja. Övé ez az élet, de elveszti az életet, elveszti Istent.

De nem! Ő nem szól, hogy szavával, igéjével *természeti csodákat* miveljen.

Az isteni erőt, mely lelkében vagyon se maga, se mások önző céljaira fel nem használhatja.

Isten országát jött megalapítani: ez az ország pedig nem evésben és ivásban vagyon.

Jahve szenvedő szolgája más éhséget s szomjuságot akar eloltani, nem azt, mely a testet gyötri.

Boldogok a kik éheznek és szomjuhozzák az igazságot, mert ők megelégtettek!

Igen, — ő szólni fog, de igéje a lélek kenyere és itala leszen. És erre vagyon szüksége a népnek.

Ezt megadja, — mert nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden Isten szájából eredő igével.

Isten igéje az élet kenyere, — az ő akaratának teljesítése az igazi eledel.

Igen, — a mi az ő eledele, lelke üdve és boldogsága, azzal fog ő táplálni másokat is s így oldja meg isteni hivatását.

Mely fenséges magasztal ez! Tudjuk, hogy még tanítványai sem tudtak ide felemelkedni. Péter kérdezte egyszer tőle: Ime! mindent elhagytunk, és követtünk téged, mi lesz jutalmunk mindezért?

Mi lesz jutalmunk?

A ki isteni élethívását az anyagi jutalom reményében teljesíti, nem méltó arra, hogy Krisztus tanítványának, keresztyénnek nevezessék. A szellemi munka s minden jócselekedet jutalma önmagában vagyon. Az a kegyelem, az a boldogság, hogy végezhetjük, mert édes lelki gyönyörűséggel jár, benső elégedettséget, s tiszta örömet szül.

S e munkában, e munkáért még a testiek-ről való lemondás, a nélkülözés, a böjtölés és szenvedés sem nehéz.

Az első kísértés tehát balul ütött ki.

Nyomban következett rá a második: az önzésre a gög.

Valójában az önzésből sarjadzik ez is.

Az ember a maga rút önzésében csakis önmaga, mint a világ sarka körül ohajt forogni. Mindent magára vonatkoztat, a maga szolgálataiba, érdek-sphaerájába von.

Hivatása teljesítése közepett is azt akarja, hogy őt, mint központot, vegyék mások körül s minden fény és dicsőség őt ragyogja körül.

A gög egyszóval önistenítés.

E bűn legjellegzetesebb megszemélyesítői a farizeusok. A kik kiállottak az utcák szegleteire imádkozni, hogy a nép lássa és dicsőítse őket az ő nagy kegyességökért.

E látványos kegyesség — az igaz kegyesség legnagyobb csufsa.

Csak mutatni, — mutatni színre, a mi nincs a szivben.

S éppen ott, — a hol annak legkevésbére vagyon helye, a templomban.

Hát a kísértő Sátán Jézust most e bűnre akarja elcsábítani.

Nem is a templomba hívja, hanem viszi magával fel egyenesen a templom tetejére.

Hisz ott még magasabban lesz, — ott még többen látják.

Hadd emelkedjék ki, s minél felebb a közönséges nép fölé. S ismét egy külső hatalmi látványos csodában mutassa ki a maga messiási voltát. Hisz a nép úgy is jelt kíván.

„Ha Isten fia vagy, bocsátkozzál alá innét, mert megvagyon írva, az ő Angyalinak parancsol te felőled, és ők kezeikben hordoznak, téged, hogy meg ne üsd lábodat a köbe.“ Máté 4, 6.

Jézus azonban nem hajt a csábító szavára,

Isten szolgálja, — és nem Isten akar lenni.

Pap, — de nem olyan, ki a nép közül ki és felemeli s Istenként imádtatja magát. Hanem, a ki szerény s alázatos szivű szolgálként megalázkodva, Isten ügyéért egész életét áldozatul adja.

Pap, a ki igenis leereszkedik a nép közé; betér a bűnösök hajlékába, hogy lelki nyomoruságukat megszanva, az ige erejével megorvosolja őket.

Pap, a ki tudja, hogy nem azért küldetett, hogy szolgálta magát, hanem hogy szolgáljon.

Pap, a ki nem a maga, hanem Isten dicsőségét keresi, a ki tudja és azért hirdeti, hirdeti még az ördögöknek is, mint másíthatlan örök törvényt és kötelességet, hogy csak egy van, a kit imádnunk és szolgálunk szabad és kell és ez az egy senki más, — csak a mi Urunk Istenünk!

Azért mondja: „Az is meg vagyon írva: Ne kísértsd a te Uradat Istenedet!“ Máté 4, 7. Igen, mert a mit ő tőle kíván: istenkísértés volna az!

Ez a kísértés is balul ütött hát ki.

Ám a Sátán még most sem tágitott. Sőt épp most intézte ellene a legerősebb rohamot.

Az önzés a gögöt, a gög megszüli a nagy-ravágyást.

A Sátán most egy nagy magas hegyre viszi őt. Oly magas volt e hegy, a nagyravágyás hegye, hogy önként meg lehetett vala látni a világ minden birodalmát és azoknak minden dicsőségét. S ekkor így szólt hozzá: „Mindezeket neked adom, ha leborulva imádsz engem.“ Máté 4, 9.

A világbírási vágya nem volt ismeretlen a zsidó nép előtt. Ellenkezőleg ők biztosra vették, hogy ha eljő a Messiás, övék lesz a föld. Hisz a Messiás világra szóló birodalmat állít nekik.

E vágy sok hamis Messiást ejtett törbe. Ott a Judás, Theudás és Barkochba példái.

S e vágytól égett Muhamed s égtek és égnek folyton a római pápák is.

De e világot csak e világi eszközökkel lehet megnyerni s ez eszközök mind ördögi eszközök: fegyver, erőszak, csel, inquisitio, máglya stb.

Jézusnak is felajánlta az egész világot az ördög, de csak egy feltétel alatt, hogy ha leborulva őt imádja, vagyis hogy ha Isten helyett Istenének őt választja s vele szövetkezik.

E kívánsággal teljesen leleplezte magát.

Jézus lelke megborzad a gondolattól és szinte indulatosan útasítja el magától a kísértő lelket: „Távozz tőlem Sátán, mert meg vagyon írva: egyedül a te Uradat és Istenedet imádd és csak neki szolgálj.“ Máté 4, 10.

Ő csak egy Urat, egy Istent akar ismerni, csak egyet imádni, egygyel szövetkezni, t. i. az ő mennyei Atyjával.

S ez Atyja segedelmével, ki ott a pusztában a kísértések között is mindvégig vele volt: a kísértőn diadalmaskodott.

A Sátán eltávozott tőle.

Isten Fián nincs neki hatalma!

Isten Fia — Isten s nem a maga dicsőségét keresi e földön!

Isten Fia Istent s nem önmagát akarja megdicsőíteni e világban! Tudjuk, meg is cselekedte életben s halálban.

Ő a kísértéseken diadalmaskodott; de vajjon diadalmaskodtak-e egyszermind az ő hivei, diadalmaskodott-e a keresztyén egyház is?

Szomorú egy kép, mert való.

A szent vallás, az Isten ígéje szolgálói hány-szor alacsonyítják le hivatalukat a földi javak, haszonlesés, pompázás, gög s nagyravágyás ördögi eszközeivé!

Egyházi szertartásaink hány-szor válnak pusztá, üres, lelketlen és élettelen mutatvánnyá, pusztá szemkápráztató látványossággá.

És maga az egyház hányszor válik merőben földi intézménynyé, e világi hatalmi érdekek és célok alkalmas szinterévé s eszközévé!

És mi magunk hányszor válunk Isten fiaiból e világnak fiaivá.

A kísértő bizony itt van minduntalan körülöttünk s tőlünk nem hogy eltávoznék, — de sőt lépten nyomon hálójába kerít, megejt és kárhozatba visz.

A benső élet a lélek e pusztaságában, kernessük fel hát minél gyakrabban az isteni Mestert és tanuljuk meg tőle, hogy a kísértések közepette csak egy mentség vagy számunkra: az, mi neki is mentsége vala: Isten lelkének ereje, az Ige, az Igazság.

Ezzel táplálkozunk és erősek leszünk.

Dr. Massnyik Endre.

Az egyetemes konvent előzetes törvénytervezete az 1903-ik évben tartandó országos zsinatra.

I.

Egyik — pár héttel ezelőtt e lapban megjelent — cikkemben, a konventi albizottság által beterjesztett s az egyházi törvénykezés átalakítására vonatkozó törvényjavaslat felett általános bírálatot mondván, kijelenttem, hogy a javaslat véletlenül került a kezeim közé s így jutottam abba a helyzetbe, hogy azt átolvashattam. Ma már az egyetemes konvent összes tervezete közkézen forog s mindnyájunknak közös érdeke parancsolja, hogy azt gonddal, lelkiismeretes odaadással tanulmányozzuk s készüljünk jól előre az egyházmegyei és kerületi közgyűlésekre, a hol e törvénytervezetek tárgyalás alá jönnek s minden valószínűség szerint még sok részben módosulnak is; — A dolog természetéből kifolyólag e készülés és tanulmányozás egymás eszméinek és gondolatainak idejében való kicserélését tételezve fel, e célra lapunkat a legnagyobb készséggel ezennel megnyitom s kitkit felszólítok, hogy bátran lépjen sorompó közé s tehetsége szerint nyujtson kezét a kérdések tárgyilagos megvitatására.

Azok a törvények, melyeknek alapját ezek a javaslatok és tervezetek képezendik, 10 hosszú esztendőre fogják egyházi életünk irányát megszabni s feltétlenül megérdemlik, hogy mélységeikbe alábocsátkozzunk s azokat az elvek s a gyakorlati élet próbakövére állítva, méltó elbírálásban részesítsük.

A mi csekélységemet illeti, én az utolsó 2 év alatt, sőt részben már ez időt megelőzőleg is éveken át sokszor és behatóan foglalkoztam a legégetőbb elvi kérdésekkel s alig van törvénykönyvünknek olyan része, melyet egyszer s másszor ne érintettem s reá a közfigyelmet egy vagy más tekintetben fel ne hívtam volna. Azért most, midőn a tervezetek már konkrét javaslat alakjában előttünk fekszenek, nekem más feladatomban nincs, mint hogy e tervezeteket bemutassam, s korábban kifejtett elveim normája szerint futólag méltassam.

Az egész törvénytervezet 3 főrészt oszlik u. m. I. Egyházalkotmány II. Egyházi törvénykezés és III. Köznevelési és közoktatási szervezet.

A tartalom beosztása maradt tehát általábanvéve a régi. De ez általános keretben az egyes címek az eddigetől eltérő renddel vannak felvéve s ez a tervezetnek határozott előnye. Különösen a mi az I. főrészt t. i. az Egyházalkotmányt illeti, részletesebb, logikusabb s éppen azért könnyebben áttekinthető s határozottabb az, mint a minő eddig volt.

En most csak ezzel az első részszel kívánok részletesebben foglalkozni (a II-ik főrészszel különben is előbb foglalkoztam már!) Vezem a javaslatot, illetve tervezetet §-okként s a hol lesz valami észrevételem, nyomban megteszem azt.

Kifogásom van mindjárt az 1. §. ellen. A tervezetben ugyanis egyházunk „A magyarországi evangélikus református keresztyén egyház”-nak nevezetik. Az 1881-ik és 1893-ik évi törvénykönyvben „Evangélium szerint reformált magyarországi keresztyén egyház”-nak mondatott. Nem tudom belátni, miért ez a változtatás? Elég nagy baj volt eddig is, hogy nekünk annyi különböző nevünk volt. Mi voltunk már helvét hitvallásúak, kálvinisták, reformátusok, evangélium szerint reformáltak stb. Most leszünk majd evangélikus reformátusok. Jól emlékszem, hogy abban a tervezetben, mely a 81-ik zsinat előtt állott, eredetileg még az „evangélium szerint” sem volt benne, hanem egyszerűen a „református”. Nh. Miklovicz Bálint hódmezővásárhelyi lelkészársunk adta volt be azt az indítványt, hogy a „református” elé vétessek fel a törvénybe az „evangélium szerint” is. S telvéteztven, megmaradt a mellett a 93-iki zsinat is. Pedig az egyszerű „református” mindent kifejezett volna, dogmatikailag is, történelmileg is. De ha már két zsinaton elfogadtuk ezt az „evangélium szerint reformált” nevet, miért azt most újból változtatni akarni? A régi cím magyarul is jobban van mondva s ebből a szempontból legfelebb annyi változtatást engednék meg, hogy e helyett: „Evangélium szerint reformált magyarországi keresztyén egyház” ezt mondanám: „Evangélium szerint reformált keresztyén magyar egyház”. Ne vélje senki, hogy ez csak szószálhasogatás. Hiszen nemcsak az a bizonyos, hogy más vallású honfitársaink soha sem tudják, hogy tulajdonképpen hogy is hívják hát minket, hanem az is ismeretes minden konfirmálással és vallástanítással foglalkozó lelkész és tanító előtt, hogy saját növendékeinkkel is szerfelett bajos a sok különféle nevet s ezeknek congruens értelmét felfogadni s hiveink egy jelentékeny percentje vallásunknak s egyházunknak nevét már akkor sem tudja biztosan, mikor az iskolából kikerül. Hát még utóbb az életben s különösen, ha minden 10—20 esztendőben változtatjuk azt? Bizony van valami igazságuk a róm. katolikusoknak, mikor ebbeli ingadozásunkat oly sokszor szemükre hányják! Ha egyáltalán markásabbul akarjuk jellegünket abban az 1-ső § usban kidomborítani, akkor az általam fentebb ajánlott cím után vigyük be oda mindjárt, de már csak magyarázatként a mi Urunk a Krisztus nevét, úgy a mint azt *Fekete Gyula* helyesen mondja, s a mint azt a régi nemzeti az 1-ső erdődi, óvári 2-ik erdődi, debreceni, tarcal-tordai, csengeri stb. zsinatok végzéseiben látjuk és találjuk. Mi sem szégyeneljük a Krisztus evangéliumát. De ez nem szükségképpen vonja maga után a név vagy cím formaszerinti megváltoztatását.

Az 5-ik §-ban az soroltatik fel pontonként, hogy mely esetekben vehető igénybe az államhatalom segítsége?

Az esetek között nincs felvéve, én azonban ok-

vetlenül felveendőnek tartom ezt: d) *Viszalkodó házastársak békítése alkalmával a lelkész előtt szembesítésre megjelenni nem akaró makacsfél előállításánál*. A lelkész e téren való eljárására maga a törvénytervezet nagy súlyt látszik fektetni. mert a 86. §-ban egyenesen a lelkész teendői között sorolja fel (B., d.) hogy „szeretetteljes türelemmel fogadja a házasságban élők esetleges panaszait; a vizsály magvát, alapokat keresse s ha békétlenkedőknek már több tagu családjok van, ezek szomorú sorsának rájuk a rossz példa káros befolyásának, az áldatlan egyenetlenkedés következtében vagyoni viszonyaik megromlásának feltárásával igyekezzék közöttök a békét helyreállítani.“ Helyesen! A cura pastorális gyakorlására legnehezebb, de egyszersmind a legszebb s legtermékenyebb mező itt tárul a lelképásztor elé s soha az Isten igéjének kétélű fegyverét félelmetesebben s nagyobb haszonnal nem forgathatja, mint az ilyen boldogtalan házastársak előtt, kiknek lelkében az egyensúly különben is meg van zavarva. De ha így, akkor a törvénynek gondolkodnia kell arról is, hogy a lelképásztor ereje éppen e pontban illusoriussá ne váljék s azt a viszalkodó házastársak közül sem az egyik, sem a másik fél makacssága lehetetlenné ne tegye.

Gyakorló lelkészek előtt tudva van, hogy e tekintetben törvényeink eddig sem támogattak eléggé benünket s ha a fél nem akart a szembesítésre megjelenni, nem volt erőnk öt engedelmességre tanítani. Törvényeink ebbeli hiánya azonban kétszeresen éreztetővé lett az egyházpolitikai törvények életbelépése után s magas ethikai okok és érdekek követelik, hogy jövőre nézve a lelkész háta megett ott álljon az államhatalom akkor, midőn a legégetőbb s fájdalom! hovatovább mindinkább terjedő társadalmi baj gyógyítására vállalkozik. Nem a lelkész tekintélyéről van itt szó, hanem arról az erőforrásról, melylyel szemben, ha megtörik a makacs, abból erkölcsi haszna legelső sorban éppen a makacsnak lehet. Valószínű, sőt egészen bizonyos (!) hogy az államhatalom segítsége éppen e cimen fog legkevesebbszer igénybevétni, mert az erő és hatalom tudata sokszor már magábanvéve elég, hogy jóelőre leszereljen minden dacot; de mindenesetre kell, hogy a lelkészeknek e tekintetben jog biztosítsák s talpa alatt ne inogjon a talaj, mikor a biztos állásra talán a legnagyobb szükség van.

A tervezetben, a mint látom, az erdélyi egyházkerület speciális joga és „több százados különválás folytán kifejtett alkotmányos szervezete ismét érintetlenül hagyatik.“ Legyen! Voltak ugyan régebben e privilégiummal szemben aggodalmaim; egy részök azoknak ma sem oszlott el teljesen; de ha ma még magasabb érdekek és szempontok e privilégiumok fentartását követelik, kötelességem elnémitani aggodalmaimat. A földolog a „salus ecclesiae universae“! Az erdélyi hitsorsosok azonban kövessenek el mindent, hogy a viszonyok is változván, ők is mindjobban hozzánk simuljanak. E célból a 8-ik §. 2-ik bekezdésének utolsó pontját így alakítanám át: „*de kimondatik, hogy alkotmányát jövőben a zsinatpresbyteri rendszer elveivel összhangzóan fejlessze s a teendő módosításokat az egyetemes konventnek illetőleg a zsinatnak bejelentsé.*“

Igen fontosnak s a városi, vagy általában a nagy egyházak jövő fejlődésének a kulcsát magában bírónak s a mellett a református egyházalkotmány szellemével teljesen congruensnek tartom a tervezet 10. §-a 2-ik bekezdésében kifejezésre jutott elvet,

Ez a bekezdés elég fontos arra, hogy szószerint idézzem: „Oly egyházak, melyekben a lélekszám az 5000-et eléri, ha több lelkészök van; vagy az oly egyházak, melyekben már több templom s lelkészi állomás tartalik fenn s *hol a helyi viszonyok ennek lehetőségét ki nem zárják*, mindenik templom s lelkészi állomással külön egyházközséggé szervezkednek s szükség esetében közös pénzügyi kormányzattal (osztatlan vagyon) külön anyaegyházat képeznek“

Hogy a református egyházalkotmány egyik főbenjáró jellege éppen a külön egyházközségi (különben jobb volna nekünk a régi „gyülekezet“ nevet tartani meg!) szervezetben domborodik ki, azt a múlt szeptemberi számaiban lapunknak oly részletesen kifejtetem már, hogy többet ma sem tudok mondani. De annyi bizonyos, hogy a tervezet e fent idézett pontja éppen ennek az alkotmányjogi jellegnek felel meg s azt ennek következtében alapeszméjében helyesnek, szerencésésnek tartom. Egy kifogásom azonban mégis van ellene. Miért kellett a szövegbe belevinni ezt: „*s hol a helyi viszonyok ennek lehetőségét ki nem zárják*“? Én úgy érzem, előre látom, hogy ha ez a mondat benne marad úgy a mint terveztetik, a törvényben: akkor már megérett a számunkra ismét az Éris aranyalmája s nem fogjuk elérni azt, a mit e törvénynyel elérni akarunk. Mert *hát ki fogja a helyi viszonyok minőségét elbírálni? Kie lesz majd a jog, e bírálat megtevésére!*? Ugy sejttem, a ránk következő közelebbi decennium leginkább vitatott kérdése ez leend s ha a szövegben nem változtatunk, ez termi majd meg számunkra a legkeserűbb gyümölcsöket. Azért én határozottságot s minden kételyt kizáró egyenességet óhajtok. Vagy egyszerűen maradjon ki a törvényből ez a passus: „*s hol a helyi viszonyok ennek lehetőségét ki nem zárják*“ vagy vétessék be helyette ez, illetve pótoltsák a javaslat így: „*a mi felett végérvényesen és esetről-esetre az egyházkerületi közgyűlés dönt.*“

Igaz, vannak, kik a jó törvény egyik kellékének úgy „suttomban“ (!) annak ide-oda magyarázható voltát tartják s még ott is szívesen kaput nyitnának, a hol a legerősebb lakatokra van szükség; én azonban azt tartom, hogy a ki jól köt, jól old! Kössük meg a szöveget jól — kevesebb tennivalónk lesz majd a kibozással.

Debrecen, 1903. febr. 21.

Eröss Lajos.

TANÜGY.

Válasz paedagogusnak.

A Debr. Prot. Lap febr. 14-ik számában „paedagogus“ álnév alatt foglalkozik valaki Kiss Albert iskolaszéki elnöknek azon jelentésével, mely — 1902. jul. 17-ről keltezve — a debreceni ev. ref. egyház által fenntartott népiskolák szellemi és anyagi állapotáról számol be az iskolaszék s illetve a presbyterium előtt.

Nagyon sajtáságos, hogy névtelen cikkíró nem a jelentés nyiltan bevallott szerzőjéhez az iskolaszéki elnökhöz intézi a jóakarát leplébe burkolt célzatos kritikáját, hanem az *elnökséghez*, melynek az elnökön kívül, mint tanügyi előadó és mint elemi iskolai felügyelő mi is tagjai vagyunk.

Minthogy az iskolaszék ez idő szerinti elnöke előt-

tünk kijelentette, hogy ezen lap hasábjain már régóta nem válaszol és válaszolni most sem fog: * a mi kötelességünk a hozzánk intézett címet vállalni, paedagogus cikkének tény és számbeli tévedéseit kimutatni s azokhoz fűzött célzatos és téves következtetéseit e lap t. olvasó közönsége előtt helyreigazítani.

Meggyőződésünk, hogy a nagy nyilvánosság előtt közérdekből felszólalónak első kötelessége a nyíltság. Azért ne vélje cikkíró, hogy kíváncsiság vezetett bennünket álnevét felfedni kívánó, de indokolatlan óvatossága miatt eredményre nem vezetett lépésünkben, midőn e célból e lap Nt. szerkesztőjét megkerestük. Ugy tünt fel nekünk, hogy egy távol álló vagy vidéki levelező az, ki a közlemény első soraiban „érdeklődik, vár és habozik.“ Első olvasásra csaknem biztosra vettük, hogy a viszonyokkal ismeretlen ember írta ezen cikket s árult el olyan tájékozatlanságot. Mi szívesen irtuk volna cikkíró javára, hogy ő nem debreceni lakos, hogy ő távol állott a múlt iskolai év küzdelmeitől és eredményeitől, hozzá azok apróbb mozzanataikban el nem juthattak s őt particularis rokon, vagy ellenszenv nem vezethette.

De kitűnven, hogy a cikkíró debreceni „paedagogus“: természetes, hogy cikkének irányát és tartalmát ily szempontból bíráljuk, mert nem a pártatlan rokonszenv megnyilatkozása azon kijelentés, melylyel a cikket így kezdi: „megszokhattuk, hogy a debreceni ev. ref. egyház beléleletről általában, mint különösen iskolai ügyéről a nyilvánosság elé alig kerül valami.“

Ennek dacára tárgyilagosak kívánunk maradni, azért sem erre, sem cikkírónak a Svetits intézetben tartott ev. ref. vallásvizsgára, sem ezen vallásvizsgára tett megjegyzésében lappangó gyanúsítására nem térünk ki; csak annyit említünk meg, hogy Debrecenben nemcsak az egyházi és iskolai hatóság ismeri, de minden jó akaratu érdeklődő ismerhetné a nyomós okot s kell, hogy méltányolja azon kedvezően megváltozott körülményeket, melyek egyenesen kihívták és kötelezték az iskolaszéki elnököt, hogy most, mikor a Svetits intézetben a vallásánítás közmegegyezésre rendezve lett, az első alkalommal ő legyen jelen.

Szintén mellőzzük paedagogusnak a jelentés technikai beosztása ellen emelt azon kifogását, hogy „a III. sz. a. levő első bekezdés téves elhelyezés miatt (?) nem a II. sz. alatti szakaszba jutott.“ Nem csak azért mellőzzük azt, mert érvelése mellett semmi egyéb nem szól, csak az ő egyéni izlése, a mi még nem feltétlen bizonyíték állításának helyessége mellett, de sokkal inkább azért, mert paedagogus nagy tévedésben van, midőn az általa megtamadott elnöki jelentést erővel statistikai kimutatássá akarja átgyurni.

De nem mellőzzük, sőt cáfolni kötelességünk azon tévedését, mely abban csucsosodik ki, hogy az elnöki jelentés számtételeinek összehavaráásával nem az iskolaköteles gyermekeket veszi föl az iskolába járók %-ának számítási alapjául, hanem mindazokat, a kiket a városi hatóság jóval az iskolai év megkezdése előtt a városnak belső és külső területén, mint tanköteles korban levőket összeíratott. Tehát az iskolába járók százalékának számításánál, az összeirt tankö-

* Sajnáljuk, de nem tehetünk róla! Mi a tárgyilagos vitának mindig kész örömmel adunk s adunk helyet s ezt éppen a Nt. isk. elnök ur által készített munkálatok közlésével a múltban be is igazoltuk már. De bizony a nyilvános ténykedés a nyilvános bírálat alul ma már nem vonhatja ki magát. A közügy azért „köz“, mert mindnyájunké. Világosságot akarunk; semmi mást. Ez pedig hasznos, akár a „Paedagogus“ akár bárki más által keltett érdekltség nyomában támad.

Szerk.

teles korban levők létszámából nem vonja le, sem az iskolai év kezdetéig és az iskolai év folyama alatt elhaltakat, sem azon idő alatt elköltözötteket, a kiknek számát pedig az elnöki jelentésben ki kellett tüntetni és le kellett vonni az iskolakötelesek létszámából, minthogy az iskolaszéki elnök téves jelentést tenni nem akarhatott.

Ámde paedagogus nem kegyelmezett cikkében még a halottaknak sem, s ezen a téren uttörő lett, mert úgy tünteti ki őket, mint igazolatlan iskola mulasztókat. Arra már volt eset, hogy választások alkalmával a halottak szavaztak, de hogy halottakat az igazolatlanul iskolába nem járó tankötelesek közé sorozzanak: ilyenről még nincsen emlékezet. Hasonlóképpen nem ismerünk reá példát, hogy az, a kiről tudva van, hogy Debrecen város nagy határával szomszédos más község iskolájába jár: az iskolába nem járó iskolakötelezettek számát szaporítsa, a mint ezt paedagogus velök megcselekedte.

Természetes, hogy a temető és a szomszédos falvak segítségével egészen más eredményt lehet kihozni és nem azt, a mi a valóságnak megfelel. És ezt a debreceni paedagogus megcselekedte!

Tessék még egyszer átnézni azt a táblázatokat nélkül is könnyen attekinthető jelentést, miután kettő meg kettő „rovatok közé szoritva“ is, a nélkül is négy, ha helyesen számol, ön sem hozhat ki más eredményt, mint ezt:

iskolaköteles korban lévőek 6—12 évig	5944
iskolába nem járt	851
iskolába járt	5093
tehát iskolába járt a 6—12 éves iskolakötelesek	85.68%-a.
Iskolaköteles korban lévőek 12—15 évig	2355
ezek közül iskolába nem járt	314
iskolába járt	2041

vagyis iskolába járt az iskolakötelesek 86.66%-a. Ha pedig átlagosan az összes 6—15 éves iskolakötelesek százalékát számítjuk, akkor iskolába járt az összes iskolakötelezettek 86.17%-a és nem 82.72%-a, a mint azt paedagogus oly kétes jó akarattal számítja és írja.

Ha igazságosan akar bírálni, nem szabad egy paedagogusnak és még kevésbbé szabad egy debreceni paedagogusnak figyelmen kívül hagyni azon körülményt, hogy Debrecen óriás határában százakra megy az oly tankötelesek száma, kik a várostól 10—20 kilometer távolságra laknak és törvény szerint sem kényszeríthetők arra, hogy a városon levő iskolákba bejárjanak. De nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a tanyákon lakó ezen gyermekek mindaddig, míg a tanyai iskoláztatás nagy és nehéz kérdését a város meg nem oldja: az iskolába nem járók számát szaporítják. De azért őket az ev. ref. felekezeti iskoláztatás terhére írni nem lehet, minthogy a tanyai iskolák építtetése Debrecenben is nem egyházi, hanem városi és oly nehéz feladat, a melyet teljesen megvalósítani ez ideig sem város, sem állam nem birt és nem tudott.

A debreceni paedagogus cikkének számarány kimutatása tehát igazságtalan; és még igaztalanabb, ha itt Debrecenben nem azon iskolaköteles korban levőket, hanem csak a városban vagy ahhoz közel lakó és iskolába járásra törvény szerint kötelezhető tanköteleseket vesszük számítási alapul, mert akkor az iskolába járók százaléka 90-en is jóval felül van.

Szintén téves úton jár és még igazságtalanabb a debreceni paedagogus akkor, mikor felejt, hogy az iskolai tantermek és tanerők szaporítása s az összes felekezeti iskoláztatás ügyében az egyházi és városi ható-

ságok már az 1901/2-ik iskolai év megkezdése előtt gyüleseztek; hogy a városi közgyűlés két ízben egyhangulag határozta el azon felekezeti iskoláztatás ügyének sürgős rendezését; hogy ezen rendezés mindkét alkalommal miniszteri végzessel odáztatott el; mikor felejt, hogy az ev. ref. elemioktatás kellő segélyezésének végleges rendezése tárgyában a tanácskozások nemcsak folyamatban vannak, de remény szerint rövidesen be lesznek fejezve. Hogy debreceni paedagogus ezt saját egyházával szemben teszi, az mostanában itt Debrecenben divatos szokás, de az a jó indulatu városi hatóság és közgyűlés mégis megérdemelte volna legalább az igazságos elbírálást.

Hosszúra nyulnék e válasz, ha cikkirónak minden apró, de szintén vagy tulzott, vagy helytelen allítására és következtetésére megfelelnénk. Egyet azonban mégsem mellőzhetünk.

Noha a jelentésben meg vannak említve azon nagy számu vizsgálatok, melyeket junius hónapnak, csaknem kivétel nélkül a második felében, tehát 15 nap alatt kellett ellenőrizni, ő csak azon vizsgákat ragadja ki és tünteti fel, — ismét a neki annyira tetszetős táblázatban — a melyek a nem egyházunk által fenntartott intézetekben folytak le s megbotránkozva azon, hogy egy vizsgálatot segédlelkész ellenőrzött „kivánatosnak tartja, hogy jövőre ezen functiókat feltétlenül rendes lelkészek végezzék.“

Kivánni emberi dolog, de a lehetőséggel le kell számolni. Mert nezzük csak, hogy áll a dolog?

Tanévet záró vizsgálat volt az 1901/2. isk.-i évben:

1. az utcai elemi iskolákban 49 félnapon át			
2. a nem egyházunk által fenntartott tanintézetekben 11	"	"	"
3. iparostanonc vallás-isk.-ban 12	"	"	"
4. ismételő iskolákban . . . 13	"	"	"

tehát összesen 85 félnapon át.

E vizsgákat ellenőrzők között egy sem volt lelkészi jelleggel és oklevéllel nem bíró egyén, hanem rendes lelkész functionált 50 félnapon át, lelkészi oklevéllel bíró 35 fél napon át.

Tudva, hogy, a főt. és mélt. püspök ur részint agg kora, részint a kollégiumi vizsgákon volt elfoglaltatása miatt ilyen vizsgákon nem functionálhat, továbbá, hogy egy lelkészi állás a mult iskolai év végén üreseedésben volt, végre, hogy egy lelkész, mint a felsőbb leányiskolai és tanítónő képezdei igazgatótanács elnöke azon intézetben tartott nyilvános, javító és képesítő vizsgákon volt csaknem egész junius hónapban át elfoglalva: a még rendelkezésre állott 3 rendes lelkész közül egyre-egyre annyi vizsgai ellenőrzés esett, hogy többel terhelni őket lehetetlen.

Azzal zárjuk válaszungkat, hogy egy paedagogusnak, annyival inkább egy debreceni paedagogusnak ev. ref. felekezeti iskoláink helyzetét egyházunk és városunk iránti szeretettel és tárgyilagos igazsággal bírálni egyik kötelessége. Debreceni paedagogus urtól jövőre ezt kéri és elvárják:

Debrecen, 1903. febr. 19.

Kovács János, elemi iskolai felügyelő, lelkész. **Jeney Szabó Miklós,** tanügyi előadó.

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni ev. ref. kollégiumi természetbeli tanári lakásokról.

E lap I. évi 2—4. számaiban Zoltai Lajos, Debrecen város multjának szorgalmas kutatója ismét újabb

adatokat tett közzé, hogy a természetbeli tanári lakások ügyét tisztázza. Újabb adatai a város és az egyház egymáshoz való viszonyára és a parochiális házakra vonatkoznak. Adatainak egy részét azon állításának igazolására állította össze, hogy a város és az egyház még a XVIII. században is azonosok voltak, mint mondja: „Azokból az évekből hozok fel adatokat, a mikor, bár miként magyaráztassék is, a város és az egyház valósággal egy test, egy lélek, egy fő alatt élő szervezet volt. a mely évekre érttem én (t. i. Zoltai) csupán ezt az azonosságot.“

Tény, hogy én előző cikkeimben a város és az egyház egymáshoz való viszonyával részletesen foglalkoztam, s a város és az egyház azonosságát nyomós érvek alapján tagadtam, s hiteles okmányokkal bizonyítottam véleményemet. Éppen ezért erre vonatkozó érveimet nem ismételtem. Annyival kevésbé tartom szükségesnek ezeknek az ismétlését, mert eddigi cikksorozataimban kifejtett állításaimat sem Z. L. sem senki más eddig mégsem kísérelte cáfolni, olyan formán, hogy az általam felállított tételeket, vagy az általam közölt adatok hitelességét tagadta volna. E helyett a hozzászólók újabb és újabb adatokkal állottak elő, a mely adatok azonban *ugy a régebbi, mint a legutóbbi adatok*, (a mint a régebbiekre vonatkozólag már eddig is kimutattam, az újabbakra nézve pedig az alábbiakban ki fogom mutatni), *egészen az én véleményem igazolására szolgálnak, s a kollégiumnak öt tanári lakáshoz való jogát is igazolják.*

A mi a Z. L. legutóbbi cikksorozatát illeti, megvallom, hogy nem vehető ki tisztán, hogy mit akar bizonyítani. A bevezető sorokban ugyan azt mondja, hogy a város és az egyház azonosságát akarja bizonyítani. És melyik korban? Sajátságos, hogy épen az 1742—54-ig terjedő évekre vonatkozólag. Tehát éppen abból a korból ragad ki egy évtizedet, a mikor már javában uralkodott azon irányzat, hogy a város és az egyház elkülöníttessék. Ha a város és az egyház azonosságát akarta bizonyítani, akkor 1718. előtti időből kellett volna adatokat szereznie, míg a város el nem tiltatott az egyház és a kollégium segélyezésétől. A város még fizette ugyan az egyházi hivatalnokokat és a tanárokat is 1752-ig. De a város és az egyház különválása már 1718. után, a római katolikus egyház behozatala következtében megkezdődött, s már 1731-ben az egyház a várostól kormányzat tekintetében el is választott. Arra nézve, hogy mikor történt az egyház igazgatásának a városi tanács hatásköréből való elvonása, idézem Balogh Ferencznek, az egyháztörténelem jeles theologiai tanárának a következő állítását: „Az egyház és így a kollégium igazgatóságának a városi tanácstól tényleges elkülönítésének eredeti és szülő okmánya a debreceni ref. egyház külön jegyzőkönyve, mely rendszeresen és folytonosan 1739. évben kezdődik s azóta folytatattik megszakítás nélkül . . . a főbb ügyek azonban még azután is a városi tanács befolyásával intéztettek. (D. P. L. 708. I. 1902. évf.)

Tehát a Z. L. adatai 1739. utáni időre vonatkoznak, semmi szín alatt nem használhatók fel a város és az egyház azonosságának bizonyítására. Annyival kevésbé lehet 1739. utáni adatokkal bizonyítani, mert abban a szervezetben, mely már akkor érvényben volt, *a városi tanácsnak ugyan döntő befolyása volt és pedig azon a jogos alapon, hogy a város még 1731-től 1752-ig nyíltan, majd még azután is egy darabig titokban segítette ugy az egyházat, mint a kollégiumot, de mint alább látni fogjuk, az egyház kormányzó*

testületének a városi tanács és communitás csak egy részét tette.

A városi tanácsnak és communitásnak az egyház-kormányzatban elfoglalt hatáskörét az 1731. utáni időkre vonatkozólag legutóbbi cikksorozatomban már kifejtettem. Eppen azért annak a bizonyítására, hogy a város és egyház a Z. L. által tárgyalt korban semmi szin alatt nem volt „egy test, egy lélek,” csak röviden említtem fel, hogy 1731. után a debreceni egyház-kormányzatában legnagyobb jogköre volt az ecleziái gyűlésnek, mely a legnagyobb fontosságú ügyeket intézte, ennek tagjai voltak: a helyi főgondnok, a városi tanács és communitásnak tagjai, a főiskolai tanárok és az egyházi hivatalnokok. Már szűkebb körű volt a consistorialis gyűlés, mely a szorosabb közigazgatási tanács jellegével bírt. Ebben már a communitás tagjai nem vettek részt, mert ez kevésbé fontos ügyeket intézett. A még szűkebb körű cura oriális gyűlésnek meg már sem pap sem tanár nem volt tagja, mert itt a papok és a tanárok hivatalát vagy személyét illető ügyeket intézték el.

Ebből a szervezetből világosan kitűnik, hogy a város és az egyház nem „egy és ugyanaz,” hiszen a tanács és communitás csak egy részét teszi a kormányzó testületnek, de ebben a kormányzó testületben (miután az egyház terheit is ő viseli) a városi tanács és communitás birt döntő súlyjal és pedig úgy az ecclesiái, mint a curatorialis gyűlésben, szóval ott, a hol anyagi és személyi ügyekről kellett határozni. A szellemi irányítást és a szorosabb egyházi ügyeket intéző consistorialis gyűlésben meg viszont a papi és tanári elem érvényesült, mint a mely hivatásánál fogva legjobban értett a szellemi irányításhoz. A curatorialis gyűlés összeállításából pedig, melyből úgy a papok, mint a tanárok ki voltak zárva, lehetetlenség meg nem állapítani azt a tényt, hogy úgy az egyháznak, mint a collegiumnak legfőbb pártfogója a város és így a fő felügyelet gyakorlására is az hivatott.

Kitűnik ebből, hogy *a város csak jogokat gyakorol, de semmi szin alatt nem egy és ugyanaz a testület, mint a mely az egyház ügyeit intézi. Különböznél még az elmondottak dacára is elhiszem Z. L. urnak, hogy a város csakugyan egy és ugyanaz volt, csak egy tételnek a bizonyítását kötöm ki feltétel gyanánt. Bizonyítsa be Z. L. ur, hogy a város és egyháznak általa oly merően állított azonosságából kifolyólag a presbyterium bármely korszakban, vagy a fentebb tárgyalt ecclesiái vagy consistorialis vagy curatorialis gyűlés a város ügyeiben is intézkedett. Mert így volt a város és az egyház „egy és ugyanaz” „egy test és egy lélek,” nemde?*

A város vette a tanári lakásokat, a mint ezt a városi jegyzőkönyvek adataival bizonyítottam s bocsátotta a tanárok rendelkezésére mint tanári lakásokat és gondozta is ama házakat mindaddig, a míg csak a kormány a várost el nem tiltotta a collegium segélyezésétől. Mint előző cikksorozataimban okmányokkal is bizonyítottam, 1752. után bocsátotta véglegesen a város eme lakásokat az egyház kezébe, mert így látta biztosítva ama célját, hogy az általa kiváló gondnal pártfogolt collegium zavartalanul élvezhesse azon lakásokat. Átadta tehát azokat a lakásokat az egyháznak hallgatagon, minden írásbeli nyilatkozat nélkül. Nem foglalta írásba az átadás feltételeit, mint Z. L. is beismeri azért, mert „ama veszedelmes időkben” ez nem volt tanácsos, mivel az átadás írásba foglalása a kor-

mány tiltó rendelete folytán egy értelmű lett volna azzal, hogy a collegium elessék annak használatától.

Első cikksorozatomban okmányokkal bebizonyítottam, hogy az említett 4 tanári lakás az 1774-ben vásárolt 5-ik tanári lakással együtt a város által szereztetett s akkor mint hypothesis állítottam fel azt a tételt, hogy a város az említett okokból adta át az egyháznak a tanári lakásokat azzal a kötelezettséggel, hogy azokat örök időkre mint tanári lakásokat fogja használni és fentartani. És ime *a mi még azon cikksorozatomban hypothesis volt, Z. L. legutóbbi cikkeinek egyik adata alapján, melyről alább fogok szólni, immár okmányilag bebizonyított ténynek vehető.*

Előbb azonban, sorrend szerint röviden összefoglalom azon adatokat, a melyekkel Z. L. a város és az egyház azonosságát igyekszik bebizonyítani.

A felsorolt adatok közül a legtöbb arra vonatkozik, hogy a városi pénztár 1742—1754-ig bizonyos egyházi kiadásokat teljesít és hogy ezeknek kiadásáról a városi tanács és communitás intézkedik, továbbá, hogy a tanárok és papok választása körül a városi előjárásnak nagy jogai vannak. Megvallom, hogy én egészen természetesnek tartom, s nem is tudok elképzelni más eljárást, mint hogy *a városi pénztárból csakis a városi tanács és communitás határozatai alapján fizethettek egyházi hivatalnokokat. A városi pénztárból a consistorialis vagy ecclesiái gyűlés jogosan ki nem utalhatott semmit.* Ez csak természetes, nemde? Miután az említett években a papokat és tanárokat is a város fizette, a pap és tanárválasztás körül is természetes indokból gyakorolta jogait. Lássuk különben ezeket az adatokat röviden!

A senatus és communitás 1742-ben nagyobb összeget ajánlott fel a collegiumnak a physikai szertár gyarapítására. (Ez csak azt bizonyítja, hogy a collegiumnak legnagyobb patronusa a város volt.) Majd 1743-ban Maróthy György urannak „a tanuló ifjuság épülete-re készített hasznos munkákért” bizonyos mennyiségű bort stb. adott. (Jelentősége az, hogy a város a tanárok buzgóságát apró figyelmességekkel is szerette viszonozni.) Maróthy halála után 1744-ben a város temettette el. (Természetes, mert a collegiumot tulajdonának tekintette.) Mivel 1743-ban a deákok az új kóták szerint emeltek és mivel a közönség még az új kótákat nem ismerte, a templomban nagy zavar támadt. A városi tanács éppen ezért eltiltotta az új kótákat, míg a nép meg nem tanulja, hogy „ezzel a népnek botránkozást ne szerezzen.” (Ez azt bizonyítja, a mit előző cikkemben is állítottam, hogy a város adta a collegiumnak a törvényeket, beavatkozott a rendtartás és fegyelmezésbe is, továbbá a polgárok és a deákok közti ellentéteket mindig igyekezett tapintatosan elsimítani.) Szödi István predikátor halála után 1754-ben papot hív meg a városi tanács és communitás. Kitűnik ebből, hogy a város a papválasztás körüli jogát 1752. után is gyakorolta, vagy kegyeletes emlékképen, vagy azért, mert titokban azután is juttatott az egyháznak a városi pénztártól a papok fizetésére. Sőt Z. L. maga is ezt mondja a D. P. L. f. é. 35. lapján: „Am azért a tanács és választott hites közönség még nem vetette le magáról (1752. után) sem az egyház, sem a collegium kormányzásának, gondjaviselésének terhét.” Ezt bizonyítja Z. L. amaz újabb adata is, hogy 1754-ben az iskolák reperálásáról és bővítéséről intézkedett a tanács és communitás. Nem lep meg bennünket az a másik adat sem, melyet ugyancsak a város és az egy-

ház azonosságának bizonyítására hoz fel, hogy 1754-ben a tanács és communitás több egyházi hivatalnokot választott. Ez is természetes, mert valószínűleg fizette is azokat titokban, vagy pedig kegyeletes emlékből gyakorolta jogait. De ha azonos volt a város és egyház, akkor Z. L. bizonyítsa be azt, hogy az egyházi gyűlések valamelyik faja főbirót vagy más városi hivatalnokot választott. Kiváncsian várom erre vonatkozó adatait.

A Z. L. adatainak másik csoportja meg már éppen a város és egyház különbözőségének a bizonyítására alkalmas. Egyik adat szerint ugyanis a városi tanács és communitás választ tanárt, de kimondja, hogy azt a tanárt ne a város pénztárol fizessék, hanem az „ecclesia pénzeeskéjéből.” Ebből az adatból én se-hogy sem tudom a város és az egyház azonosságát kiolvasni. Ellenkezőleg bizonyosra vehetjük, hogy mivel a városi előjáróság bármely okból nem tudta vagy nem akarta ezt az összeget a város pénzéből fizetni, kimondta, hogy az a tanár az „ecclesia pénzeeskéjéből” fizetendő. De bizonyít ezen adat még többet is. Nevezetesen azt is, hogy *az egyháznak külön pénztára volt, tehát nem volt még sem ugyanaz a varossal.* Igen nyomós érvnek gondolta Z. L. azt is, hogy 1754-ben tehát a városnak a segélyezéstől történt eltiltása után szükségessé vált az egyház szükségleteinek fedezésére egyházi adót, illetőleg nyolc-nyolc garashól álló párbért kivetni a hivekre. Hogy ezt a határozatot a nemes tanács és communitás hozta, az igen természetes volt, mert az egyházkormányzatnak fentebb említett szervezetében a tanács és communitás is helyet foglalván, a polgárságra újabb terhet róvó adónak a tanács és communitásban történt tárgyalása csak azt jelenthette, hogy az ecclesiái gyűlésben is mellette lesznek a párbér behozásának.

Emez adatok meg sok más adattal, melyeket előző cikksorozataimban kifejtettem, éppen azt bizonyítják, hogy a város és egyház különböző fogalmak voltak.

Lássuk azonban a legerősebb érvet, mely szerint: „A városi tanács Mária Terézia királynőhöz 1760-ban felterjesztett jelentése által ünnepélyesen kinyilatkoztatja, hogy 10 paróchiális ház, a kollégiumi sütőház, valamint az utcai leányiskolák nem tartoznak a város birtokaihoz.” (D. P. L. f. é. 34. l.)

A dolog úgy történt, hogy az 1759. dec. 5. kiadott királyi parancsolat több más sérelmes rendeletei között említést tesz a paróchiális házakról is. E házak, illetőleg a város közházai iránt úgy látszik, a Biharvármegyétől 1758-ban megvásárolt Baranyi-fele ház ügyében tett felterjesztés ebresztette fel a kamara és az uralkodó figyelmét. Ugyanis a tanács felterjesztése 13-nak mondta a város hasznára megvett efféle hazak számát. Ellenben a királyi parancsolathoz csatolt kimutatás, a melynek eredetét, forrását nem ismerjük, a város birtokául 57 házat számlált elő. A királynő tehát rámutatván az ellentétre, a szepesi kamara útján hű és körülményes tudósítást, felvilágosítást kívánt a következő kérdésekre: hány, kik által lakott, mely célra szolgáló, micsoda költségge, mely okból vásárolt és micsoda bér mellett hasznosított háza van a város közönségének? E hazak a köz-pénztárból vagy más forrásból tartatnak e fenn? E házak közül, melyek szorosán véve gazdaságiak és melyeket tart az előjáróság kevésbé szükségeseknek s ennelfogva eladhatóknak? A királyi parancshoz csatolt lajstrom által felsorolt 57 városi közház közt van a város kebelében 10 ház, melyek négy predikátor, ugyanannyi professor és két kán-

tor lakásául szolgálnak. A királyi parancsra adandó válasz ügyében lefolyt tanácskozások részleteit nem ismerjük. De mint alább látjuk, nagy körültekintéssel állapították meg a választ, mint Z. L. mondja: „Mind-en eshetőségre gondolva, minden következményt elméjökben jól meglontolva állapodának meg a kívánt jelentés tartalmára, sőt minden egyes kifejezésére nézve is.” (D. P. L. f. é. 5. l.)

De mielőtt a felterjesztést ismertetném, állapotunk meg az eddig elmondottaknál. Nemde azt a *hypothésist állítottam fel első cikksorozatomban, hogy a város azért bocsátotta át az egyház kezeibe az említett lakásokat, mert attól tartott, illetőleg bizonyosra vette (a mint hogy be is következett,) hogy a kormány eltiltja az említett házaknak a kollégium használatára való átengedését. Ime, hogy hypothésisem immár ténynek mondható, bizonyítja: 1. az a körülmény, hogy a kormány csakugyan kérdőre vonta a várost ama házak miatt: 2. mert a város következetes maradt magához s letagadta említett házaknak a városhoz való tartozását.*

Ez a nagy körültekintéssel meglomagalmazott válasz az említett 10 házra vonatkozólag (melyben a 4 tanári lakás is benne volt) a következő sorokat tartalmazza: „Ama 10 ház nem tartozik a városhoz, hanem az egyházhhoz. Ez az oka annak, hogy ezekről említést sem tettünk abban a kimutatásban, a melyet a város-házairól a kir. szepesi kamarához küldöttünk. Mind-ezen paróchiák annyival is inkább szükségesek, mert bármily legkisebb faluban is vannak paróchiális házak a lelkipásztor és tanító számára.”

Emez adatból azt hiszem (bár nem mondja ki nyíltan), Z. L. azt akarja bebizonyítani:

1. hogy a szóban forgó 4 tanári lakás az egyház tulajdona:

2. hogy csakis 4 és nem 5 tanári lakásról lehet szó.

Am de ezen nyíltan be nem vallott állítások nagyon világos bizonyítékokkal megdönthetők!

Sőt az állítás első részét, hogy t. i. a 4 tanári lakás az egyház tulajdona, maga Z. L. cáfolja meg *említett cikkének következő soraival:* „Debrecen város főbirója, tanácsa, népszószólója és választott hit-es közönsége így és ilyen nehéz, veszedelmes körülmények között, ezektől mintegy kényszerítve jelenti ki ünnepélyesen Mária Terézia királynő színe előtt, hogy *mindazon házak* (természetesen a debreceni polgári jog szerint hozzájuk csatolt telkeikkel, határáikkal, minden tartozékaikkal együtt), *a melyekben a debreceni helv. hitv. egyház lelkipásztorai, kántorai és tanítói, nem különben a kollégium tanárai laknak, nem a városéi, hanem az egyházéi. Bizonyosan abban a reményben és meggyőződésben tettek ilyen vallást, mert így mégis inkább biztosítható-nak vélték e javak használatát az egyház részére, mintha ugyanezeket a város birtokaiul ismerik el.*” (D. P. L. f. é. 52. l.)

A mi pedig a fenti adatok alapján kockáztatható amaz állítást illeti, hogy az egyháznak a város nem öt, hanem csak négy lakást adott át, arra nézve utalok úgy az első, mint a második cikksorozatomban, melyben kimutattam, hogy az *ötödik tanári lakást a város csak 1774-ben vette s adta át az egyháznak, tehát az ötödik tanári lakásról még 1760-ban szó sem lehetett. Vagyis fentartom amaz állításomat is, hogy a város az egyháznak az idők folyamán*

összesen öt tanári lakást adott át s hogy a kollégium az újabb időben esett el emez ötödik tanári lakás élvezésétől.

Referens.

IRODALOM.

II.

Jézus bevonulása Jeruzsálembe.*

(Ján. XII : 12—19.)

Jézus Bethániába péntek este érkezett s a szombatot barátai körében töltötte. A 12. versben jelzett „másodnap“ tehát vasárnap volt, melyen az itt elbeszélte esemény történt. A zsidók a törvény értelmében e napon választották a pascha-barányt. Ennek tudata vezeti az Ur cselekedetét. Hadd legyen ő is kiválasztott áldozati bárány — az egész népért. Eddig Jézus került minden alkalmat, hol királynak akarták kiáltani, most érzi, hogy az óra megérkezett s neki Messiásként kell Jeruzsálembe vonulni.

Mint régenten a megkoronázott uralkodó, trombiták harsogása s a nép éljenrivalgása kíséretében vonult végig az utcákon : úgy Jézus most számárhaton ülte fogadja a tömeg hozsánna kiáltását s megengedi, hogy Őt a béke fejedelmeként üdvözöljék.

A jelenet s a háttér képező környezet fősége. Az olajfák hegyének eleven zöld erdő-koszorúja párhuzamosan hajlik Jeruzsálem mohos kőfalával s a kettő közt szakadékos mélységben harsogva rohan a szilaj Kidron patak. A hegyet három ut keresztezi : az egyik meredek gyalogösvény, mely kigyózva fut fel a tetőig, a másik a hegy északi vállát csikozza, a harmadik a déli lejtőn ereszkedik alá. Ezen az úton szoktak a karavánok a városba térni. Most is sűrű néptömeg hullámszik a nagy, esztendő ünnepre. Jézus bevonulása alkalmasszerű, a figyelmet egyszerre magára vonja. A látványosságra éhes tömegen, a mint észre veszi a tanítványai kíséretében méltóságosan közeledő lelki fejedelmet, valami csodás lelkesedés vesz erőt ; palma és olajfa-ágakat tördel az útszegélyző fákról s egy részét örömittasan lengeti, más részét az útra hinti. Sokan köpenyeiket levelik s szőnyegként a rögös ösvényre teregetik.

A folytonosan szaporodó tömeg olaj és palma-ágak lengő árnyában lassu hömpölygéssel közeledik a város kapujához. A hozsánna kiáltást zúgva harsogja vissza Jeruzsálem kőfala.

Szemtanúk beszélnek, hogy ennek az útnak két föltűnően remek pontja van. Az első az útnak egy széles kanyarulata, hol a szemlélő a völgyület nyílásán hirtelen megpillanthatja a város déli részét, az úgynevezett „Dávid városát“. Nem valószínű, hogy a tömeg éppen e helyen tört ki ama kiáltásban, mely Jézust Dáviddal hozza kapcsolatba. „Hozsánna a Dávid fiának ! Aldott, a ki jött az Urnak nevében ! Aldott a mi Atyánknak, Dávidnak országa ! Hozsánna, béke és dicsőség a magasságban ! (Márk 11 : 9—10.) Aztán az ösvény ereszkedik.

* Mutatvány Dr. Dads M. „Szt. János ev. magyarázata“ c. angolból átdolgozott és sajtó alá rendezett munkájából. II. kötet. Előfizetési ára február hó végéig 3 kor. A két kötet együtt 6 kor. Elő lehet fizetni a torditónál. Viszló (postahely) Baranya m.

Az olajfák hegyének gerince eltakarja a város imént felvillanó ragyogását. Majd rövid, de fárasztó emelkedés után csupasz, kiugró sziklára ér az utazó, honnan hirtelen föltárl az egész város a maga káprázatos pompájában. Ez a hely nyújtja a világ egyik legnagyobb látóképét, mely a nézőt bájjával a szó valódi értelmében, megbüvöli. Megkapó összhangban egyesül itt a természet pazar gazdagsága a keleti művészet remekeivel ; a komor, méltóságteljes öserő a fényűző, játszi kényelemmel. A daliás időkről regélő, hatalmas kőfal, mint drága kő sötét foglalata, szeszélyesen gyűrűzi körül a várost, melyből Heródes márvány palotája merészen emelkedik ki, hogy aranyozott tornyaival vakító játékot üzzön a reggeli nap sugára. Valószínű, hogy éppen e helyen töltötte el Jézus lelkét a szomorúság : lelki szemei előtt látja a város bekövetkező sorsát ; képzelete itt rajzolhatta le Jeruzsálem üszkös romjait, vérázott köveit, rothadó hullákkal töltött bástyaszakadékeit. (Máté 24 : 3. s köv. versei.)

Jézus számár hátán vonult a városba. Ez a körülmény nem mellékes. Keleten általában a szamarat használják lovaglásra, mely ott sokkal nagyobb és erősebb, mint a nálunk meghonosodott gúnnyolt és megvetett faj. Nem azért választotta tehát Jézus ezt az állatot, mintha az alázatosságot óhajtotta volna ez által is jelképezni ; hiszen, ha az lett volna célja, mehetett volna tanítványai között gyalog ; hanem tenyleg, nyilvánosan akarta hirdetni királyi méltóságát. Választhatott volna lovat is, de a ló egészen másnemű királyság jelképezésére szolgált, mint a melyet ő a néppel meg akart ismertetni. A ló és kocsi, a hébereknél minden időben a hadi erő symboluma volt. De Jézus a maga birodalmát nem háborúval, külső erőszakkal, hanem a szeretet hatalmával akarta megerősíteni. Az első pillanatban maguk a tanítványok sem látják Jézus cselekedetének jelentőségét csak az Ur halála után emlékeztek meg Zakariás próféta szavairól, ki azt mondja : „Örülj erősen Sionnak leánya ! Ime a te királyod eljő tenéked, igaz és szabadító ő, szegény és számárhaton ülő és számárnak vehén ! És kivesztem a szekereket Efraimból és a lovat Jeruzsálemből, a hadakozásra való kézivet is kivesztem és ő szól békességet a pogányoknak.“ (Zak. IX. : 9—10.)

János a 16-ik versben azt mondja : „Ezeket pedig az ő tanítványai nem értették először.“ E szavakkal nem azt akarja mondani az Evangélista, hogy Jézusnak a bevonulással kifejezett messiási igényeit nem értették, mert hiszen ennek fontosságát felfogta maga a néptömeg is, azért dicsőítette őt, mint „Dávid fiát.“ Hanem azt nem tudták megérteni, hogy e cél elérésére, miért éppen ezt a módot választotta. A tanítványok zavara elárulja, hogy Jézus nem készítette őket elő a bekövetkező eseményekre. Ez jellemzi különben Jézusnak legtöbb munkáját. A tanítványok előre nem tudnak semmit, de tántoríthatlan hitök bizonyosságot tesz a felől, hogy Mesterük tette tökéletes volt. Jézus soha nem engedte magát sem tanítványai, sem a nép által befolyásolni, minden cselekedetét függetlenül, a legteljesebb szabad akarattal végezte. Akaratát mindenkor — e reggelen is — határozott parancs alakjában közli tanítványaival, mint a ki családokozhatlanul tisztában van szavainak ereje s cselekedeteinek következménye felől.*

A jeruzsálemi bevonulás tehát a Jézusnak saját

* Ez a jellemvonás a szinoptikusoknál még világosabban domborodik elő, mint János evangéliumában. (L. Márk. 11 : 1 10.)

akarataival véghez vitt cselekménye volt. Óvatos tartózkodása eltűnik; nyilvános látványosság központja óhajt lenni. Nincs többé szüksége a galileai falvacska menedéknyújtó magányára, a genezáreth parti halászkunyhó ábrándos csöndjére; kiválasztja a legnépesebb ünnepet s akkor vonul be nyugodt méltósággal. Végét akarja szakítani a bizonytalan kételkedésnek s bemutatja magát a világ előtt olyan cselekedettel, olyan nyelven, a mit mindenki megért s többé senki félre nem magyarázhat. Tudja jól, hogy a főemberek figyelmét kell magára vonnia, hogy tragediája kifejlésre jusson. Bevonulása egyúttal kihívás is volt azok számára. És ama főemberek a kihívást elfogadták.

Mi volt tehát az a tény, a mit Jézus a nyilvánosság előtt hirdetni akart? Nem volt az kevesebb, mint amaz örökfontosságú igazság, hogy *ő a Messiás*. A tömegben lehettek olyanok, kik Jézus célját nem értették, kik őt magát sem ismerték, vagy ha igen, nem voltak hivatott bírái jellemének; lehettek olyanok, kik őt szédelgőnek, vagy legjobb esetben félrevezetett ábrándozónak, rajongónak tartották; mindazáltal senki nem kételkedhetett cselekedetének nagy hordereje fölül.

E tett fölött nem térhetek könnyedén napirendre. Ha valaki azt mondta magáról, hogy *ő a Messiás*, az annyit jelentett, hogy *ő Istennek helytartója, képviselője, kinek van hatalma megalapítani és kormányozni „Isten országát” e földön*. Jézus cselekedete azt bizonyította, hogy ez isteni feladatot *ő elvégezheti*. Ott megy a gomolygó tömeg közepén, szemét nyugodtan jártatja végig a beláthatlan népcsoporton; a néma tekintet mindenkinél azt mondja: „*En vagyok igazi királyotok, ki uralkodni fogok zsidók és pogányok fölött, de uralmam nem testi, hanem lelki, mert a világot a lelki rabságtól óhajtom megszabadítani.*”

Jézus földi tartózkodása alkalmával, nem zárkózott el a világ zajától, nem menekült az emberi fájdalmak elöl, sőt gyógyító keze mindenütt enyhítőleg működött, hol a nyomor és bűn mérgező hatását tapasztalta. A bevonulás pillanatában azonban úgy állott minden változások és ellenséges elemek között, mint a ki isteni erejével uralkodik fölöttük s a betegséget egészséggé, a tisztátalanságot tisztasággá, a kétségbeesést reménységgé változtathatja.

Cselekedete némán, de érthetően hirdette, hogy *ő Isten ígéreteit betöltheti az emberek között, hogy ő valóban Isten e földön, a kihez minden ember közeledhetik*. Sokan kipróbálták hatalmát s meggyőződtek igazsága fölül. A kik őszinte hódolattal közeledtek hozzá, nyertek tőle erőt a világ kísértéseivel szemben, életüket új lélek lelkesítette, szemüknek új világosság adott fényt.

Ezt az igazságot akarta Jézus jelképes cselekedetével kifejezésre juttatni s hogy célját elérte, megmutatta a nép lelkesedése. Jóllehet küldetésének irányát félreértették, de azt mindnyájan elhitték, hogy *ő Isten küldötte*. Most a midőn Jézus vezérképpen állott elő: a nép reménye újra visszatért, hogy talán *ő mégis a közohaj szerint fogja megoldani a Messiásság kérdését*. De a népkégy sohasem megbízható, rendszerint a végletekig hullámzik. Ugy a bizalom, mint a bizalmatlanság megnyilatkozása legtöbbször túlsap az egyéni meggyőződés korlátain. Az a tömeg is, mely Jézust Jeruzsálembe kísérte, nagyon hamar megbánta tettét s kegyének trónjára emelt királyát gyorsan letaszította onnan. Jézus tudta, hogy mi lesz cselekedetének következménye, de így akarta, mert elérkezett az *ő órája*.

Mig tanítványai a könnyű győzelem mámorától

megkábítva önfeláldozóan szőtték a terveket a képzelet csillogó szálaiból; Jézus tudta jól, hogy az egész hódoló tüntetésre nem lehet egy hitvány kártyavárat építeni, mert egyetlen szava el fogja oltani a lelkesedés tomboló tüzet. Körötte mindenütt élet, öröm, remény, az *ő* lelkében fájó kín, a halál közellétének érzete. Földi életének ege talán sohasem volt ily verőfényes, mint e pillanatban. *Ő* maga korának reményteljes tanítványai arcán az elégedettség boldogsága; a tömeg ujjongásában az elért cél gyönyörének visszhangja; de *ő* már látja a háttérben az írástudók és papi fejedelmek szikrázó szemü gyűlöletét; az örömujjongáson keresztül hallja Judás áruló suttogását, a nagy tanács átokzugását. Már bizonyos benne, hogy trónja kereszt lesz s koronája az emberiség összes bűnéből font töviskoszoru.

Pontosan mérlegelte az ellene támadó erőket s arra a meggyőződésre jutott, hogy neki nem a római légióknak kell hadat üzennie, mely ellen a zsidó hazafiság oly engesztelhetlen gyűlölettel igyekezett kitörni, hanem egy sokkal erősebb hatalomnak, a *bűn* ördögének gyökerét kell a szívek mélyéből kitépnie.

Ezt a célt egy pillanatra sem tévesztette szem elől. Világosan állott tudata előtt, hogy az emberiséget bűnétől csakis a legmagasabb fokú emberi önfeláldozás, türelem, szenvedés és halál válthatja meg. *Ő* ezt az utat választotta magának.

Sajátságos ellentét: a testi fölszabadulás reményétől lelkesített tömeg fölkorbaesett szenvedélye s a lelki váltság bevezetésére készülő Jézus fenséges nyugalma! Messiást üdvözöl amaz, Messiás akar lenni ez, de ellentétes reményekkel. Mikor aztán a csalódott remények összeütköznek s vért kívánnak, vért bocsátanak: akkor az aldozat holtteste fölött kibékül a két irány. Jézus Messiássá lesz s az utókor megtalálja benne ldvezítőjét!

Átdolgozta:

Lukácsy Imre,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

Dr. BÖHL EDUÁRD

1836. nov. 18.—1903. jan. 24.

(Folytatás.)

Életének, működésének, példájának hatása a termékenyítő langyos nyári esőhöz volt hasonlatos. Mindig jó idején közölte javait azokkal, a kik bármi tekintetben segítségére, támogatására voltak utálva, vagy buzdításért, megnyugtatózásért hozzá fordultak. Sokan ismerték keresztyéni nemes, emelkedett gondolkozását, érzelmeinek, törekvéseinek, jellemének tisztaságát, sokan tisztelték benne a tudóst, a professort, az európai műveltségű, előkelő modorú úri embert, mások meg a gyöngéd, önfeláldozó hű családfőt: ám csakis a hozzá közelebb álló tanítványai és ezek közül is kevesen értették meg valójában magas röptü eszméit, logikus, atgondolt, következetes rendszerét s egész szellemi erkölcsi valóját. A kik azonban megértették, azok szélesebb

körökben terjesztették azt az áldást, a melynek közvetítésére az ő drága élete rendelve s szárvá vala.

Tanszékét lelkiismeretes buzgósággal és benső hivatásérzettel töltötte be, Folytonos tanulmányozás, kutatás, elmélődés, ismeretgyarapítás, munkásság közepett lehetett találni és látni, mert életeleme volt a kitartó munka s elve az, hogy egy napja sem muljék el nyom nélkül. Egyetemi szinten álló rendes felolvasásai, előadásai maradandó hatást gyakoroltak hallgatóira s még a ki mint vendég hallgató csupán egy vagy két óráján volt is jelen, szintén érezte, tapasztalta, hogy gondolköre tágult, eszmevilága gazdagodott s hite éledett a hallottak után. Mert sokan, a kik tanulmányi célból Bécsset felkeresték, főképen Helvétiaiból, Hollandból, és részben hazánkból, azok nem mulasztották el meglátogatni őt és tanításában gyönyörködtek, sőt annak hatása alatt egészen megváltoztak s jellemben, meggyőződésben átalakultak. Így történt ez jobbadán a más vallásfelekezetekhez tartozó nagyszámú hallgatóival, egyebek közt a zsidókkal, a kik közül többen (így áldott emlékezetű Venetiáner Sándor barátom is bécsi bölcsészethallgató korában), közvetlenül a Böhl Eduárd dogmatikai előadásainak varázshatása következtében határozották el magokat a kereszttség felvételére és az ev. ref. egyházba való lépésre. Általában a zsidó tudósokkal és missionáriusokkal folytonosan élénk szellemi érintkezésben állott, az evangéliumi keresztvény egyház javára és Krisztus dicsőségére.

Előadásait olykor-olykor kézmozdulattal vagy arckifejezéssel is kísérte s ilyenkor úgyszólván átszellemlült. Tiszteletben tartotta kinek-kinek a tudomány és biblia által igazolt elveit, meggyőződését, álláspontját, de az evangéliommal ellentétes bárminemű tudóskodást vagy bölcselkedő elméletet kérlelhetetlenül ostromozott s szinte lángba borult a lelke, mikor Krisztus tanításának védelmezése végett szállott sikra a negatív támadókkal.

Bibliáját mindig magával vitte a tanszékre s bár bámulatosan otthonos és járatos volt az egész kánon területén, mindamellett a vonatkozó idézeteket vagy közvetlenül az eredeti szövegből, vagy a Luther fordításából olvasta fel. Példájából sajátították el tanítványai is azt a jó szokást, hogy bibliájukat mindig magukkal vitték az órára és előszeretettel, buzgósággal olvasták. Igazán hivatásos theologus volt gondolatban, érzésben, cselekedeteiben egyaránt.

Templomi szószéken — a mint tudom — sohasem prédikált; de az ígéhirdetői tisztet kiválóan fontosnak, a legszebb, legüdvösebb missiónak tartotta. A templomi közisteniszteleteken egészségi okok miatt ritkán vehetett részt, de mint családfe és a gondjaira bízott lelkek pásztora, saját házában úgy köznapokon mint vasárnap, családi körben ájtatossági órákat tartott, de minden pietisztikus vagy methodisztikus színezettől menten, tisztán ev. ref. keresztvény szellemben és irányban. Mindenféle érzélgős, émelegős, beteges kegyeskedésnek és az ezzel karöltve járó érzelmi theologia bárminemű árnyalatának nyílt ellensége volt; ezért nem rokonszenveztek vele s nem hivatkoztak rá soha a szektáskodó rajongók.

Tanítványai iránt különbség nélkül szerető szigorral viseltetett; a kiket pedig a tanulmányozásra és irodalmi működésre képeseknek ítelt, azokat tanácsal, segédeszközökkel, útmutatással látta el és még irodalmi szárnypróbálgatásaikban is örömet talált. Előhaladásuk érdekében egy és más hors d'oeuvre vége-

zése elől sem zárkózott el, a mit különben minden igazi jó tanár készséggel megtesz, ha teheti.

Kedvező anyagi viszonyai lehetővé tették rá nézve, hogy szegénysorsu hallgatóit szíve sugallata szerint koronként segélyezhette, asztalánál fogadhatta és kiváltképpen könyvadományokban részesíthette. A kik csak egy izben is vendégei lehettek példánakokáért karácsony előestéjén, a melyet hagyományos ősi német protestáns módon ült meg: azok bizonyára sohasem felejtik el azt a színes, bájos, gyönyörűségezős előképet, melyet az ő keresztvényi családi körében szemléltek. Ily alkalommal rendszeren egy egy könyvet ajándékozott azon nap emlékéül mindegyik tanítványának.

(Vége következik.)

Dr. Erdős József.

DR. PALLAGI GYULA.

1867--1903.

(Folyt. és vége.)

Mint a heves-nagykunsági egyházmegye aljegyzője működött a legutóbbi években, a mult évi tisztújításon ismét megválasztják e tisztségre.

Tanártársai szeretete és bizalma bevásztja az egyházkerületi tanügyi bizottságba s időről-időre őt küldi az intézet részéről az egyházkerületi közgyűlésekre.

Mint tanár és igazgató nem csupán órai megtartásában és az előirt általánosan kötelező utasításokhoz alkalmazkodásban, szóval hivatalos teendői szolgál végzésében találja munkakörének betöltését; a mivel csak közremunkálhat a vezetése alatt álló intézet hírnevén és szellemi színvonalának emelésén, odaadólágg munkál azon. *Irodalmi munkásságával* nemcsak magának, hanem az intézetnek is nevet szerez. Sokodalu képzettségét nyilván bizonyítja széles körű irodalmi munkássága, melynek jegyzékét az 1901/2. tanévi gymn. értesítőnkben önmaga foglalja össze. „*A villamosság-ról. Magyar Ifjuság 1891. Megjegyzések a quadratikusk alakok elméletéhez. Math. és Phys. Lapok. 1892. A Fourier-féle sorok összetartásának kritikájáról. Tudori értekezés 1893. Kisújszállás. A pszichologia legközelebbi feladatai a paedagogiában. Tiszántúli tanáregyesület évkönyve 1898. Math. és phys. földrajz a gymn. III. oszt. számára. Miniszterileg engedélyezett tankönyv. Pozsony. 1899. Helmholtz. Életírás. Budapesti Szemle. 1889. Rajzok a természet köréből. Lampel. (Wodianer) Budapest. 1900. Mit tanultunk száz évvel ezelőtt? Kisújszállási főgymn. értesítő. 1900. A természettudományi megismerés alapjai. Budapesti Szemle. 1900. Az energiáról. Uránia. 1901. A matematikáról. Uránia. 1901. Az emberi szellem fejlődéséről. Sárospataki lapok. 1901. Megjegyzések az energia-törvény filozófiájához. Uránia 1902. A gyermeki lélek. Kisújszállási 1901/2. Értesítő.“ Ezekon kívül különböző irányu és tárgyú műveket fordított *angolból, németből, franciából*, a melyek részint önálló kötetben, részint a Budapesti Szemlében, vagy más folyóiratban jelentek meg. Magyar, valamint külföldi természettudományi és tanügyi kiváló művekről ismertetéseket irt, főként a Budapesti Szemlébe és a Debr. Prot. Lapba. Különböző (társadalmi, tanügyi, lélektani, szépirodalmi) dolgozatokat közölt több napi és heti lapban (pl. Budapesti Hírlap,*

Tanáregyesületi Közlöny, Magyar Kritika stb. és nap-tárban. Dolgozott a M. tud. Akadémia Tájszótára szá-mára. Szakszerű előadásokat tartott Pozsonyban és Bu-dapesten, népszerűeket Pozsonyban és Kisujszálláson. Szerkesztője a „Kisujszállás és Vidékének.”

A ki munkássága legkezdetén, működése első de-caniamában ennyit produkál szellemileg, mennyit alkot-hatott volna még ezután! Reményeid, reményeink azon-ban meghiusultak! Az, a ki sorsunkat bölcsen vezérli, a beláthatatlan végzésű gondviselő Isten, elszólitott mű-ködésed színteréről.

Társadalmi szereplése is élénk. A közbecsülés veszi körül alakját. A „Kaszinó-Egyesület” választmá-nyának évek során át tagja, f. év elejétől pedig a köz-bizalom az elnöki székbe ülteti. A Köcsönös Segélyző Egyesületnek igazgatója. Ez egyesület, elhalálozása után méltó módon igyekezett megtisztelni emlékezetét, nevére a főgymnásiumnál 200 koronás alapítványt tett, mely összegnek évi kamatjövédalma a physikából a legjobb eredményt felmutató VIII. osztálybeli tanulónak fog ki-adatni minden tanév végén.

És végül, a mit legelőbb kellett volna elmonda-nom, be kell mutatnom aiakjában a *családos embert, a jó családtagot.*

1901. ápr. 9-én lépett házasságra kedves felesé-gével Szilágyi Julia urnóval. Rövid, alig két évre ter-jedő házasságukban 1902. márc. 24-én születtek iker gyermekeik: József és Kálmán. A rövid évek alatt, a melyeket együtt töltött a két egymást megértő lélek, zavartalanul boldog volt család életök. Ha megjelent családja körében a gondos apa, elsimultak a redők, melyeket a küzdelem borozdált homlokára; mosoly lepte meg arcát, mely a földi szenvedések közt nem egyszer elborult. Annyira szerette angyali jóságú nejét, hogy be-teségének lázas gyötrelmei között, ha felesége véletle-nül nem volt környezetében, kábultan, lázasan arra kérte a közelvalókat, hogy titkolják neje előtt baját, vál-ságos állapotát; majd, ha neje tekintett, szemgödrei könnyekkel teltek meg, elfordította róla tekintetét, Is-tenhez sóhajtozott. És hiabavaló volt esdeklésed, hiaba-valók voltak könyörgéseink, elköltöztél, árván hagyta-d kicsiny családodat. Panasz méltán kél ajkunkon, de nem zugalódunk végzésed ellen kegyelmes Istenünk!

Gyermek szívvél öntudatlan,
Nyugszunk meg a gondolatban,
Hogy övéit el nem hagyja,
Ki mindnyájunk édes Atyja.

Mint életrajzi adatai között említém, korán árva-ságra jutott az elköltözött öt kiskoru testvérével. Fitest-vérei tán éppen anyagi nehézségek miatt nem jutottak magas polera. Pallagi Gyula az ő kis családján kívül szélesebb körű családjának is fenntartója, gyámola volt. Négy unoka-öcscse tanult az ő anyagi gyámolítása mel-lett intézetünkben, közülök kettő itt tett magasabb vizs-gákat, egyik ma is tanulónk.

Február 8-án reggel 5 órakor szenvedett ki. Más-nap délután 2 órakor volt temetési gyászszertartása. Hat tanártársa vitte a gyászos háztól a templomig porhüvelyét. A templomban Gulyás Lajos lelkész, igaz-gató-tanács elnök mondott felette inát; a temetőben Dorogi Lajos esperes-lelkész bucsuztatta, majd Szerem-ley Barna tanár mondott tanártársai és a tanuló-ifjuság nevében beszédet.

Temetésén a résztvevők nagy tömege, Kisujszál-lás város társadalmának minden rétege impozáns szám-

ban volt képviselve. Kisujszálláson megkapóbb nyilatko-zatát a testi enyészet feletti megdöbbenésnek és rész-vétnek még nem láttam.

Vidékről megjelentek a temetésén:

Horthy István egyházmegyei főgondnok, főrendi házi tag, Dóczy Imre gymn. felügyelő. S. Szabó József, Török Péter a debreceni főiskola képviselői. Faragó Bálint, Borsos Károly a mezőturi főgymn. képviselői. Nagy Elek a hajdunánási gymn. igazgatója. Bányai Sán-dor a hődmezővásárhelyi ref. főgymn. képviselője. Hor-vath Ferencz igazgató, Bujk Béla, Garzó György, Fa-zekas Gyula, Pap János a karcagi ref. gymnasium kép-viselői, Győri Lajos, Sarkadi Nagy István, Török Imre, Hajnal Elek lelkészek és még sokan a vidékről.

* * *

Életed és működésed vázlatos vonásait összefog-laltam elköltözött édes jó barátom! A könnyáztatott pa-pirlapok a tanuim, hogy szívem őszintén fájó érzésébe mártottam tollamat, midőn megemlékeztem rólad. Ha hiányos emlékezésem, tudjad be az emberi elme kor-látoltságának, mely nem láthat a szív mélyére, az agy redőibe, nem számolhat tisztán a lelki élet benső je-lenségeivel. Tudom, hogy többet . . . hivebb emléke-zést érdemeltél volna. Gyarló ugyan munkám, de őszinte szívem fájdalom utánad! Sokakkal, nagyon sokakkal közösek érzelmeim! Mig mi is, barátaid és tisztelőid ki nem költözünk a közös nyugvó helyre, melléd ki a temető-kertbe, könnyeink aztatják sirhal-modat, tisztelettel őrizzük meg emlékedet.

Isten veled!

Barla Jenő,
főgymn. tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Alapító-level,** — a melyet a kollégium nevé-ben aláírottak adtak ki. Magyarázat felesleges; maga az alapító-level mindent elmond. „Alapító-level. Mely mellett mi a debreceni ev. református kollégiumi nagy könyvtár elöljárói, könyvtárnoka és ügyésze adjuk tud-tára mindazoknak, a kiket illet, hogy **Felsőpulyai Bük Géza** az összes orvosi tudományok tudora, több tudományos intézetek rendes tagja, atyjának Lászlónak, a Magyar Tudományos Akadémia alapító tagjának nyom-dokait követve, nagy költséggel és gondnal szerzett ér-tékes könyvtárát a debreceni református egyetem cél-jaira, könyvtárunk számára felajánlotta és adományozta, és ezzel a debreceni egyetem eszméje lelkes megvaló-sítóinak soraiba lépett és másoknak is a buzgóságra és a cselekvésre példát mutatott. Midőn ezekről köte-lességünk szerint bizonyoságot teszünk, nevét könyvtá-runk **alapítóknak** sorában megörökíteni rendeljük és jelen **alapító-levelünket** részére saját peccsétünkkel megerősítve kiadjuk. Kelt Debrecen, 1903. évi febr. hó 12-én. Dr. Kérészy Zoltán akad. igazgató, Márk Endre egyházkerületi és kollégiumi ügyész Dr. Ferenczy Gyula igazgató főkönyvtárnok.” Adja az Isten, hogy ilyen ala-pító-levellet minél többet adhasson ki a mi ősi kollégi-umunk s minél több — Dr. **Bük Gézához** hasonló — apostola lehessen annak az ügynek, melynek lobogójára az „egyetem“ van felírva!

— **A debreceni ev. reform. theologia akadé-mia** Hittanszaki Önképző Társulata a kálvinista öntu-dat erősítése céljából 1903. márc. hó 1-én, d. u. 5 órakor a főiskola disztermében ötödik Protestáns Esté-

lyét rendez, melyre t. Cimedet és b. családját szives szeretettel hívja meg a rendezőség. Számozott ülőhelyek ára 50 fillér. A terem fél 5 órakor fog kinyitattani. Felülfizetéseket köszönettel fogad s hirlapilag nyugtáz a rendezőség. A jobboldali mellékterem ruhatár lesz. Műsor: 1. „Esti hymnus“. Bassus karra átírta: Mácsai Sándor. Előadja: a főiskolai énekkar. 2. „A korszellem és a protestantismus kilátásai“. Irta és felolvassa: Sáfrány Lajos, ev. ref. tanítóképezde tanár. 3. Részlet „Rinaldó“-ból. Händeltől. Fordította: Sáfrány Lajos. Énekli: Schmidt Mariska urhölgy, harmoniumon kíséri: Török Erzsike urhölgy. 4. „Szabolcska, miat protestáns vallásos költő“ Irodalmi tanulmány. Irta és felolvassa: Teleky Janka urhölgy. 5. „Keresem az Istent“. Irta: Ábrányi Emil, szavalja: Jakab Lajos hittanhallgató. 6. „Bünvallomás“. Beethoventől. Fordította: Sáfrány Lajos, vegyes karra alkalmazta: Tóth Árpád. Nagy Gyula vezetése s Tóth Árpád harmonium kísérete mellett előadja: az ev. ref. felsőbb leánynevelő s tanítónőképző intézet vegyes kara. 7. A protestáns estélyek ez évi sorozatát bezárja Harsányi Pál, a hittanszaki önképző társulat elnöke. 8. 179. dicséret 10. verse. Énekli a közönség.

— **Ujabb alapítvány.** Kardos László és neje Szabó Róza, kik főiskolánk ösztöndíj-alapítványaihoz is már régebben szép összeggel járultak hozzá, újabb jelt adtak áldozatkészségüknek. Nevezetesen a püspöki hivatalhoz alapítólevél kíséretében 1000 koronát küldtek be abból a célból, hogy ez az összeg a létesítendő bölcsészeti fakultás (egyetem) céljaira tőkésítették. Az 1000 korona adomány febr. 26-án már a főiskolai pénztárhoz jutott, hol az a rendeltetésnek megfelelően fog kezeltetni. Elismerésünket sietünk kifejezni a nemes alapítványtevők áldozatkészségéért.

— **Az egyházkerületi tüzkármentesítési pénztár jövedelme.** A Fonciere pesti biztosító intézet be-terjesztelte az 1902. évi számadást az egyházkerületi számvevőséghez. E számadás szerint az évi díjbevétel teljes összege 29270 k. 07 fill. volt, melynek 18%-a, 5268 k. 61 f. az egyházkerületi tüzkárbiztosítási pénztár tart illeti. A tiszta haszonmaradvány 21460 k. 58 fill. tesz, ennek 50%-a szintén a nevezett pénztár javára lesz befizetendő 10730 k. 29 fillérben. Ezek szerint az egyházkerület egész évi bevétele a két címen 15,998 k. 90 fillért tesz. Ez az összeg a pénztári kezelésben a következőleg oszlik szét: az egyházkerületi lelkészi nyug- és gyámintézet pénztára segélyezésére 878 k. 10 fill. az egyes egyházmegyék közt kiosztatik 1563 k., a következő tételekben: alsószabolcs-hajduvidéki e.-m. 132 k. Békésbányai e.-m. 157 k. Beregi e.-m. 123 k. Bihari e.-m. 82 k. Debreceni e.-m. 155 k. Érmelléki e.-m. 68 k. Felsőszabolcsi e.-m. 177 k. Hevesnagykunsági e.-m. 141 k. Máramaros-ugocsi e.-m. 52 k. Nagybányai e.-m. 79 k. Nagykárolyi e.-m. 74 k. Nagyszalontai e.-m. 84 k. Szatmári e.-m. 139 k. A debreceni felsőleányiskola, a nagyváradai és felsőszabolcsi leány-internátus, a m.-szigeti jogakadémia, a szatmári felsőleányiskola, a h.-bőszörményi polgári leányiskola, és a m.-szigeti liceumi tápintézet segélyezésére költségveté- sileg megállapított összegekben folyósítandó kiadások fedezésére fenmarad az egyházkerületi tüzkármentesítési pénztár részére 13,657 k. 80 fillér. Látnivaló, hogy az 1902-ik év üzleti eredménye sokkal kedvezőbb mint az előző évi.

— **Egyházmegyei tanácsbíró-választás Felső-Szabolcsban.** A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye gyű- lekezetei újabb szavazás alkalmával Dr. Mezőssy Béla

országgyűlési képviselőt választották meg egyházmegyei tanácsbíróul 61 szavazattal. Szivesen üdvözljük őt.

— **Mindenki tudja,** hogy a Mauthner-féle impregnált takarmányrépamag a legnagyobb termést adja, hogy konyhakerti magvaiból a legjobb főzelék és zöldség terem és hogy virágmagvaiból fakad a legszebb virág. Szóval a Mauthner-féle magvak a legjobbak, készletei a legnagyobbak és árai igen olcsók.

— **Európai gyökeres és sima nemes vesszők** a legolesőbb árban teljesen fajtisztán, igen szép, gyökeres, jégverés és más hibától mentes, a legkiválóbb negyvennégy bor- és csemege-fajok. Kétéves gyökeres vessző, százhuszezer. Egyéves gyökeres hatszázezer. Sima ötszázezer. Gyökeres fásoltvány, nyolcszázezer. Sima zöldoltvány, négyszázezer. Színes fénynyomatu díszes árjegyzéket bárkinek is ingyen és bérmentve küld az „Érmelléki első szőlőoltvány-telep“ Nagy Kágya, u. p. Székelyhid, melynek lapunk mai számában megjelent hirdetésére felhívjuk olvasóink figyelmét.

Szerkesztői üzenet.

M. L. Saáp és Dr. M. F. Okány. Igyekszem gyorsan egymásután leadni. Általában az volna a kívánandó, ha minél többen minél alaposabban szólnának a konventi törvénytervezethez. De hogy és miképpen volna ez lehetséges? *Alig egy hónapi rövid idő áll a rendelkezésünkre!* Egyik világi hívünk, ki tagja az egyházkerületi közgyűlésnek is, magán levelében a következőleg ír a helyzetéről: „A konventi munkálat egyes részei itt nálunk különböző embereknek adták ki, kik, ha véleményüket beadják, azután a lelkészek a véleményeket összeillesztik; az egyháztanácsban referálni fogja s így terjesztetik az fel az egyházközség véleményeként. Aztán az eszeres az összes egyházak véleményét kiadja Dr. N. N. ügyvédnek, ki legközelebb egyházmegyei aljegyző lett; ez márc. 30-án referál a dolgról az egyházkerületi tanácsbírói és tisztviselői értekezletnek; a mi itt eltagadtatik, az megy az egyházmegye elé s a mit ez elfogad, egyházmegyei vélemény vagy javaslatként (?) a kerülethez terjesztetik fel stb. stb. S mindezeknek rövid egy hó alatt meg kell történni! Ugyan hogy lenne ez a borzasztóan hajszolt munka alapos? Mi jót lehet ettől várni? Hogy képződik itt kialakult közvélemény? Hát én ez utóbb álló kérdésekre nem felelek; de hangoztatom, a mit a „Dunántúli Prot. Lap“ legutóbbi számában hangoztat, hogy imé 3 hónap kelleit a hoz, hogy e törvénytervezetek a sajtó alól kikerüljenek s csak egytlenegy hónap is alig áll rendelkezésünkre, hogy e tervezeteket áttanulmányozzuk és megbeszéljük. Sem egyháznaknak, sem azoknak a javaslatoknak nem lehet érdeke, hogy így hajszoljuk bele magunkat a zsinatba. Ellenkezőleg nézetem az, hogy inkább ne tartunk ez évben zsinatot, semhogy terveinket higgadtan át ne gondoljuk. Minthogy azonban előre nem tudjuk, hova fejlődnek a zsinattartásra vonatkozó kérdések, — sürgős szüksége forog fent annak, hogy a törvényterveket, — már a hogy időnk engedi, — azonnal bírálat alá vegyük! El vagyok határozva minden e tárgyban hozzám beérkezendő dolgotat gyors egymásutánban kiadni; sőt magam is jó példával járok elől s ime már a mai számunkban megkezdtem reflexióim közlését. Sorakozzanak mindazok, kiknek van valami elmondani valójuk, míg nem késő. — **B. S. Hódmezővásárhely.** Fel fogom használni. Igazán szép és követésreméltó az a páratlan tevékenység s minden irányu haladás, mely nálatok konstatálható. Teljes elismerés az iránt a termékeny agy s meleg szív iránt, melyből az eszmék kipattannak s annak az egyháztanácsnak, mely azokat méltányolni tudja. — **Dr. M. E. Pozsony, Sz. M. Temesvár.** Vettem; számot tartok rá. — **S. N. I. Tiszasas.** Jobb lesz azt a szomorú epizódot boldogult barátunk életrajzából teljesen elhagyni.

T a r t a l o m j e g y z é k: Jézus a pusztában. Dr. Masznyik Endre. — Az egyetemes konvent előzetes törvénytervezete az 1903. évben tartandó országos zsinatra. Eröss Lajos. — **T a n ü g y:** Válasz paedagogusnak. Kovács János. Jeney Szabó Miklós. — **K ö z é l e t ü n k:** A debreceni ev. ref. kollégiumi természetbeli tanári lakásokról. Referens. — **I r o d a l o m.** — **N e k r o l o g:** Dr. Böhl Eduárd. Dr. Erdős József. — **Dr. Palagi Gyula.** Barla Jenő. — Különlélek.

Felelős szerkesztő: **ERÖSS LAJOS.**

Pályásat,

a dévaványai ev. ref. egyházban segédlelkészi állásra. Fizetése : Az egyház pénztárából évnegyedes előleges részletekben 1200 korona készpénz, 200 korona lakbér. Rendes lelkésztől : 200 korona. A reá bizott temetésekért, irodai munkálatokért egyesektől fizetett mellékes jövedelmek.

Kötelessége : 1. A népesebb puszták valamelyikén havonként legalább egyszer megjelenés, ott a missioi teendők végzése, a vasut és fuvarozás költségeit az egyház viselvén. 2. Az anyaegyházban. Minden harmadik héten a lelkészi teendők végzése ; a három nagy ünnepen a legatusi predikálás ; a confirmandusok előkészítése ; az akadályozott tanító helyettesítése ; ha reá bizatik, esetleg külön díjazással a gazdasági s ipariskolákba, mint szintén a más felekezeti népiskolákba járó ref. növendékeknek a vallás s ének tanítása. 3. A rendes lelkész mellett mindazon lelkészi teendők végzése, melyeket a rendes lelkész, mint hivatali főnöke, reá biz, kinek engedelmességgel tartozik.

A választás hatálya egy évre terjed. Felszerelt pályázati kérvények az egyháztanácshoz folyó évi április 1-ig adandók be, később érkezett kérvények el nem fogadtatnak. Az állás folyó évi május 1-én foglalandó el.

Dévaványa, 1903. febr. 23.

Az egyháztanács.

Pályásat.

A nagy-bányai ev. ref. egyházmegyében levő Sárközi egyház lelkészi állására, pályázat hirdettetik.

Jövedelem :

Földben, készpénz és terményben az 1894. évi jelentő iv szerint 911 korona.

Fizetéskiegészítés (kongrua) 502 korona 38 fillér.

Az állás a választás megerősítése után azonnal elfoglalandó. Pályázati határidő folyó évi március 25, mely ideig a szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények Bencsik István espereshez N.-paládra (postahely) küldendők.

Debrecen, 1903. febr. 21.

Kiss Áron,
püspök.

Most jelent meg :

**Szügyi József, „Négyhangu magyar ev. ref. Chorálkönyv“
II. kiadása, Ára 8 korona**

és

Van-Oosterzee, „a Heidelbergi Káté 52 egyházi beszédben. Ára a 2 vaskos kötetre terjedő műnek füzve 10 korona, csinos és erős vászonkötésben 12 kor.

Megrendelhetők a kiadónál :

László Albert és Társa

a tiszántuli ev. ref. egyh.-ker. kizárólagos bizományosánál Debrecenben.

Az utóbbi 2 koronás havi részletfizetésre is.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.